

AEO-statuksen ylläpitäminen ja kehittäminen

Case: Valmet Technologies Oy

Nelli Rajala

Opinnäytetyö, AMK

Syyskuu 2023

Insinööri (AMK), logistiikka

Rajala, Nelli

AEO-statuksen ylläpitäminen ja kehittäminen. Case: Valmet Technologies Oy.

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Syyskuu 2023, 32 sivua.

Logistiikan tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö AMK.

Julkaisun kieli: suomi

Julkaisulupa avoimessa verkossa: Kyllä

Tiivistelmä

Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella valtuutetulle talouden toimijalle asetettujen vaatimusten täyttymistä Valmet Technologies Oy:ssä. AEO-valtuutuksen jakautuessa tullaustoimiin sekä vaarattomuuteen ja turvallisuuteen päätettiin vaatimusten täyttymistä tarkastella juuri näistä näkökulmista. Työn tavoitteena oli tarkastella AEO-valtuutetulle asetettujen vaatimusten täyttymistä logistiikan osastolla. Tehtävänä oli havaittujen kehityskohteiden perusteella esittää parannusehdotuksia toimintoihin. Tullaustoimien tutkimiseen vaadittu aineisto kerättiin teemahaastatteluiden sekä valmiiden aineistojen, eli AEO-omavalvontalomakkeiden, avulla. Haastatteluissa esille nousseet teemat kirjattiin tutkimukseen ja niiden perusteella pohdittiin ja arvioitiin haastatteluissa käsiteltävien prosessien toimivuutta. Teemahaastatteluissa käsiteltiin tullauksiin käytettävien tietojen saatavuutta sekä eri toimijoita, jotka hoitavat tullauksia. AEO-omavalvontalomakkeiden perusteella muodostettiin taulukoita, joissa havainnollistettiin virheiden lukumäärää kategorioittain ja liiketoimintalinjoittain. Tullauksissa havaittuja virheitä käsiteltiin tarkemmin ja eri liiketoimintalinjojen sekä kategorioiden virheitä vertailtiin keskenään. Tullaustoimien tutkimusosuus sekä johtopäätökset määritettiin salaisiksi ja niitä käsitellään salatuissa liitteissä. Vaarattomuutta ja turvallisuutta päätettiin tarkastella riskienhallinnan näkökulmasta. Riskienhallinnan tarkasteluun aineistona käytettiin valmiiksi tehtyä riskienhallinnan lomaketta erään merkittävän toimintapaikan osalta. Riskienhallinnan osalta aineiston tarkastelu sekä sen pohjalta tehdyt johtopäätökset määritettiin myös salaisiksi ja niitä käsitellään salatuissa liitteissä. Haastatteluista kerätyn aineiston perusteella todettiin, että haasteet eivät kohdistu yksinään logistiikan osastolle. Huolitsijat tunnistettiin merkittäviksi toimijoiksi AEO-statuksen kannalta ja onneksi monelta löytyikin itseltään AEO-valtuutus. Viennin osalta kehitystä ehdotettiin kohdistettavaksi toimitusketjun aiemmille vaiheille, jotta niiden takaa löytyisi riittävät tiedot viennin toimintoja varten. Tuonnin osalta kehitettäväksi tunnistettiin yhteistyö lähettäjien kanssa, minkä arvioitiin parantavan tullauksiin käytettyjen tietojen paikkansapitävyyttä. Ajanjaksojen ja liiketoimintalinjojen osalta havaittiin muutamia eroavaisuuksia, joita olisi hyödyllistä tarkastella tarkemmin. Mahdollisen jatkotutkimuksen kannalta hyödylliseksi todettiin useampien tullausten tarkastelu, sillä AEO-omavalvonnoissa käsiteltäviä tapauksia oli vähän. Tutkimuksessa ei tunnistettu AEO-asemaa vaarantavia puutteita.

Avainsanat (asiasanat)

Vienti, tuonti, valtuutettu talouden toimija, tullaus, turvallisuus, riskienhallinta

Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)

Liitteet 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 ja 11 ovat salassa pidettäviä. Salassapidon peruste on Julkisuuslain 24§, kohta 7, rakennusten tieto- ja viestintäjärjestelmien turvajärjestelyjä koskevat ja niiden toteuttamiseen vaikuttavat asiakirjalliset tiedot. Salassapitoaika on 25 vuotta, salassapito päättyy 4.10.2048.

Rajala, Nelli

Maintaining and Developing of the AEO-status. Case: Valmet Technologies Oy.

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, September 2023, 32 pages.

Degree Programme in Logistics Engineering. Bachelor's thesis.

Permission for open access publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

The aim of the study was to observe the fulfillment of the requirements set for Authorized Economic Operator at Valmet Technologies Oy. AEO authorization is divided into customs operations and safety. The fulfillment of the requirements was examined in these two categories. The purpose of the study was to view the operations in the two categories in the logistics department. The mission was to provide proposals for improvement by the lacks discovered in different operations. The materials for customs related operations were collected with theme interviews and by observing Valmet's prepared materials. The prepared materials were AEO self-evaluation forms. Themes discussed in interviews were documented in the study and by those themes, the functionality of processes was reflected and analyzed. Theme interviews covered the accessibility of information for customs procedures and the different forwarders handling customs operations. By the information in AEO self-evaluation forms tables were formed. Errors in customs procedures were visualized by categories and business lines in the tables. Errors were analyzed more precisely, and they were compared between categories and business lines. The study and conclusions of customs operations were classified as confidential, so they are covered in the confidential attachments. Safety was observed by assessing risks. Material for risk management was a risk assessment form filled in a significant place. Observation of the material and conclusions made by it were classified confidential and they are covered in confidential attachments. By the material collected in interviews, it was concluded that the challenges aren't focused solely on the logistics department. Forwarders were recognized as significant operators affecting the AEO-status and many of them have AEO-status themselves. For export operations, improvements were proposed for earlier stages in supply chain, so that purchases would provide essential information for export. For import operations, co-operation with senders was found important to improve the accuracy of information for customs. There were some differences discovered between time periods and business lines, so additional research was proposed. For additional research, observation of more customs clearances was identified possibly useful since there were only few cases in self-evaluation forms. Operations compromising the AEO-status were not discovered.

Keywords/tags (subjects)

Export, Import, Authorized Economic Operator, Customs, Safety, Risk management

Miscellaneous (Confidential information)

Attachments 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 and 11 are confidential. Based on Act on the Openness of Government Activities Chapter 6, section 24 Secret official documents. Duration of confidentiality is 25 years, ending on October 4th 2048.

Sisältö

1	Johdanto	3
1.1	Opinnäytetyön tausta ja tutkimus	3
1.2	Valmet.....	4
2	Kansainvälinen kauppa	5
2.1	Kansainvälisen kaupan toimijat	5
2.2	Tulli	7
2.3	Tuonnin menettelyt	9
2.4	Viennin menettelyt	12
3	Valtuutettu Talouden Toimija (AEO)	13
3.1	Valtuutuksen myöntäminen ja sen eri tyypit.....	13
3.2	Hyödyt ja vaatimukset	14
3.3	Vaatimukset AEOS-valtuutetuille.....	16
3.4	AEO-valtuutetun sopimuskumppaneiden vaatimukset	18
4	Riskien hallinta	20
4.1	Riskien jaottelu	21
4.1.1	Strategiset riskit.....	21
4.1.2	Operatiiviset riskit	21
4.1.3	Taloudelliset riskit	23
4.2	Riskienhallintaprosessi.....	23
4.2.1	Tavoitteiden määrittely.....	23
4.2.2	Riskien tunnistaminen ja toimenpiteet	24
4.2.3	Riskien raportointi ja seuranta	25
4.2.4	Riskien arviointi ja jatkuva parantaminen	25
4.3	Toimenpiteet riskeille	26
4.3.1	Riskien siirtäminen	28
4.3.2	Jatkuvuussuunnittelu	29
5	Tutkimusasetelma	31
6	Tutkimuksen toteuttaminen ja johtopäätökset	32
7	Pohdinta	32
	Lähteet	34
	Liitteet	35
	Liite 1. Riskien arviointi RAU (Salattu liite)	35
	Liite 2. Tuonti_PAP_2022 (Salattu liite)	35

Liite 3. Tuonti_PAP_2023 (Salattu liite)	35
Liite 4. Tuonti_SER_2022 (Salattu liite).....	35
Liite 5. Tuonti_SER_2023 (Salattu liite).....	35
Liite 6. Vienti_PAP_2022 (Salattu liite)	35
Liite 7. Vienti_PAP_2023 (Salattu liite)	35
Liite 8. Vienti_SER_2022 (Salattu liite).....	35
Liite 9. Vienti_SER_2023 (Salattu liite).....	35
Liite 10. Tutkimuksen toteuttaminen ja johtopäätökset (Salattu liite).....	35
Liite 11. Pohdinta (Salattu liite)	35

Kuviot

Kuvio 1. Valmetin arvot (Valmet 2023)	4
Kuvio 2. Yhteisöalueelle saapuvan tavaran tulliselvitysmuodot.....	9
Kuvio 3. AEOS-valtuutetun riskienarviointi (Vaarattomuus ja turvallisuus, muokattu)	17
Kuvio 4. Riskien arviointi	24

1 Johdanto

1.1 Opinnäytetyön tausta ja tutkimus

Kansainvälinen kauppa on merkittävä osa monen yrityksen toimintaympäristöä. Sen hallitsemista ja valvomista varten on luotu erilaisia säännöksiä ja valtuutuksia. Säännökset ovat ohjaamassa kansainvälisen kaupan toimintaa ja valtuutukset tuomassa yrityksille tunnustuksia tietynlaisten kriteerien täyttymisestä. Toimeksiantajayrityksellä, Valmet Technologies Oy:llä, on AEOF-valtuutus, joka toimii tunnustuksena luotettavalle kansainvälisen kaupan toimijalle sekä tuo helpotuksia ja nopeutusta tullaustoimiin.

AEO-valtuutetun tulee täyttää monenlaisia vaatimuksia pitääkseen valtuutus voimassa. Vaatimusten täyttäminen vaatii yritykseltä jatkuvaa strategian suunnittelua, toteuttamista ja arviointia. Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksinä ovat:

- Mitä riskejä nykytoiminnassa havaitaan ja miten niitä hallitaan?
- Miten AEO-statukseen liittyvää toimintaa tulisi kehittää logistiikan osastolla?

Valmet Technologies Oy haki AEO-valtuutusta yhdessä Valmet Automation Oy:n kanssa. Valtuutusta ei myönnetty heti ensimmäisellä hakukerralla ja sen saavuttamisen eteen nähtiin paljon vaikeaa. Valtuutuksen ylläpitoon ei kuitenkaan ole viime aikoina löytynyt riittävästi resursseja, mutta se haluttaisiin pitää sen tuomien etuuksien takia. Toimeksiantajayrityksellä on monia eri liiketoimintalinjoja sekä osastoja ja tässä tutkimuksessa keskityttiin logistiikan osastoon. AEOF-valtuutuksen toiminta-alueet jakautuvat tullaustoimiin sekä vaarattomuuteen ja turvallisuuteen. Työn tarkoituksena olikin tarkastella näiden alueiden nykytilaa logistiikan osalta. Tutkimuksen osalta aihe on rajattu kahteen eri teemaan valtuutuksen toiminta-alueiden mukaan. Vaarattomuutta ja turvallisuutta tarkasteltiin riskienhallinnan näkökulmasta ja riskienhallintaan kuului tunnistettujen riskien todennäköisyyden ja vaikutusalueen arviointia sekä hallintatoimien tarkastelua. Tullaustoimia tutkittiin viennin ja tuonnin haastatteluiden sekä AEO-omavalvontalomakkeiden kautta. Rajaamalla tutkimusta kahden eri teeman perusteella saatiin riittävän laaja katsaus molemmista toiminta-alueista. Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella nykytilaa AEO-statuksen ylläpidon suhteen ja havaita mahdollisia puutteita. Tarkoituksena oli hahmottaa AEO-vaatimusten täytyminen.

1.2 Valmet

Valmet on teollisuusalan yritys, jolla on yli 220 vuotta vanha historia, johon mahtuu monien eri tuotteiden valmistusta sekä yritysostoja. Metallitehtaista Valmet on muovautunut paperikoneeteollisuuden globaaliksi yritykseksi. Ensimmäisen paperikoneen Valmet toimitti vuonna 1953 ja nousi seuraavalla vuosikymmenellä kansainvälisesti merkittäväksi paperikonevalmistajaksi. Tällä hetkellä Valmet on johtava toimittaja prosessiteknologiassa, automaattioratkaisuissa ja palveluissa sekä sellu-, paperi- ja energiateollisuuden kehittäjä. Valmetin osakkeet ovat listattuja Helsingin pörsissä.

Liiketoiminta jakautuu viiteen eri linjaan: palveluihin, automaatiojärjestelmiin, virtauksensäätöön, selluun ja energiaan sekä papereihin. Liiketoiminta on jaettu viiteen eri maantieteelliseen alueeseen, joita ovat Pohjois-Amerikka, Etelä-Amerikka, EMEA (Eurooppa, Afrikka ja Lähi-itä), Kiina sekä Aasian ja Tyynenmeren alue. Alueiden vastuulla on myynti, asiakkaiden tarpeisiin sopivien palveluiden tarjoaminen sekä projektitoimitusten tukeminen omalla alueellaan. Valmet on saavuttanut vakaan markkina-aseman kaikilla liiketoiminta-alueillaan. Valmetin strategian ytimessä on ”yhtiön vahva sitoutuminen asiakkaiden menestyksen edistämiseen”. Visiona Valmetilla on tulla parhaaksi asiakkaidensa palveluissa. Alla olevassa kuviossa on esitelty toimeksiantajayrityksen visiota ja strategiaa ohjaavat arvot. Ne ovat ohjaamassa päätöksentekoa sekä innostamassa työyhteisöä.

			
ASIAKKAAT Parannamme asiakkaidemme suorituskykyä	UUDISTUMINEN Edistämme tuoreita ajatuksia ja luomme tulevaisuutta	ERINOMAINEN TOIMINTA Parannamme suoritustamme joka päivä saavuttaaksemme tavoitteemme	IHMISET Teemme tuloksia yhdessä

Kuvio 1. Valmetin arvot (Valmet 2023)

2 Kansainvälinen kauppa

2.1 Kansainvälisen kaupan toimijat

Vientiä ja tuontia tekevät organisaatiot

Viejällä tarkoitetaan Euroopan Unioniin sijoittunutta organisaatiota, jolla on vienti-ilmoituksen antaessaan sopimus kolmannen maan vastaanottajan kanssa. Viejällä on valta määrittää tavarat vietäväksi yhteisön tullialueen ulkopuolelle sekä sillä on myös monia velvollisuuksia kansainvälisessä toimitusketjussa. Viejän tehdessä itse vienti-ilmoituksen tulee sen vastata ilmoituksen oikeellisuudesta ja ajallaan jättämisestä. Vastuulla on ilmoituksen tietovaatimusten täytyminen sekä viejän tulee suorittaa vientimuodollisuudet, joita ovat kauppapoliittiset toimenpiteet, tarvittaessa vientitullit sekä kiellot ja rajoitukset. Viejä varmistaa tavaroiden vaarattoman ja turvallisen toimituksen huolitsijalle, tulliasioitsijalle tai liikenteenharjoittajalle. (Valtuutetut talouden toimijat-Suuntaviivat 2016, 17–18.)

Tuojalla tarkoitetaan tuonti-ilmoituksen tekijää tai organisaatiota, jonka puolesta ilmoitus tehdään. Tuoja ei kuitenkaan välttämättä ole aina sama toimija, joka saattaa tavarat markkinoille. Velvollisuuksiin tuojalla kuuluu osoittaa tulliselvitysmuoto sekä se vastaa ilmoituksen oikeellisuudesta ja ajallaan jättämisestä. Tuojan tulee soveltaa moitteettomasti yleisilmoituksen antamisen periaatteita ja noudattaa kauppapoliittisia toimenpiteitä kieltoineen ja rajoituksineen. Vastuulla on varmistaa turvallinen ja vaaraton vastaanotto tavaroille estäen erityisesti luvattomien kolmansien osapuolten pääsyn kauppatavaraan tai sen tietoihin. (Valtuutetut talouden toimijat-Suuntaviivat 2016, 19.)

Tulliasioitsijalla tai -edustajalla tarkoitetaan tullimuodollisuuksia suorittavaa henkilöä. Tulliedustaja toimii tullaustoimintoja tekevän organisaation, kuten viejän tai tuojan, lukuun ja se voi toimia suoraan organisaation nimissä tai omissa nimissään. Tulliedustaja vastaa tullimenettelyyn asettamista koskevien säännöksiä soveltamista ja ilmoituksen oikeellisuudesta sekä ajoissa jättämisestä. (Valtuutetut talouden toimijat-Suuntaviivat 2016, 18.)

Huolitsija

Huolitsija huolehtii toimeksiantajan, eli viejän tai tuojan, tavarälähetyksistä ja niihin liittyvistä toimenpiteistä. Tehtävien laajuus sovitaan tarkemmin huolintasopimuksessa. Kansainvälisillä markkinoilla toimiminen vaatii huolitsijalta laajaa edustajaverkkoa. Huolitsija voi vastata monista kohde- ja lähtömaan eri toiminnoista, kuten lastaus, kuljetuskapasiteetti, purkaminen, luovutus, laskutus, varastointi, tilastointi ja arvonlisäveroasioiden hoito. Huolintaliike toimii omalla nimellään toimeksiantajan lukuun. Vastuulla on tavarankuljetus turvallisesti perille hoitaen samalla lähetukseen liittyvät toimenpiteet. Huolitsija toimii välikätenä viejälle ja tuojalle ja tälle voi kuulua kaikki tullaukseen liittyvät tehtävät tai vain niissä avustaminen. Mahdollisia muita tehtäviä ovat esimerkiksi asiakirjojen hankkiminen ja laatiminen sekä tiedonvälitys kuljetus- ja tullimääräyksistä. (Melin 2011, 232–233.)

Vientihuolinnassa asiakkaalle tarjotaan eri kuljetusvaihtoehtoja sekä varataan kuljetustila ja tehdään kuljetussopimus. Tyypillistä on, että huolitsija noutaa tavarankuljetuksen asiakkaalta tai varastolta ja toimittaa sen kuljetusajoneuvoon. Välivarastointi terminaalissa tai tavarankuljetuksen pakkaaminen ja merkitseminen sekä lastauksen järjestäminen yhdessä sataman toimijoiden kanssa kuuluvat myös mahdollisesti huolitsijalle. Huolitsija voi huolehtia lähettämisen ja kuljetuksen asiakirjoista, joita ovat esimerkiksi vientiselvitys sekä tulli- ja laivausasiakirjat. Ulkomailla tavarankuljetuksesta voi huolehtia huolitsijan edustaja. Edustajan puuttuessa tavarankuljetuksesta ilmoitetaan ostajan huolitsijalle. Tuontihuolinnassa prosessi etenee toisinpäin. Tavarankuljetuksesta maahan se vastaanotetaan rahdinkuljettajalta. Huolitsija maksaa rahdin, huolehtii kokonaan tai toimii avustajana tullauksessa sekä vastaa rahdin kuljetuksesta vastaanottajalle ja mahdollisesta välivarastoinnista. Tuontihuolinnan palveluita ovat tulliselvitykset tavarankuljetuksen tullessa EU:n ulkopuolelta tai tilastointi EU:n sisäpuolelta tuleville tavaroille. (Melin 2011, 233.)

Huolitsijan tehtäviä ovat tavarankuljetus, lähetysten vastaanottaminen, lastaus, purku, tarkastukset ja varastointi. Tullaus tai tullauksessa avustaminen sekä tarvittavien vienti- ja tuontiasiakirjojen hankinta kuuluvat huolitsijan tehtäviin. Tehtäviin kuuluu myös erilainen neuvonta, kuten esimerkiksi lähetysten maksuun tai kuljetukseen ja jakeluun liittyvissä kysymyksissä neuvominen. Tehtävät ovat lisääntymässä ja niitä voivat olla myös Intrastat-tilastointi tai arvonlisäveroasioiden hoito. Luonnollisesti toimeksiantaja määrittelee, mitkä tehtävät hän haluaa huolitsijan hoitavan. (Melin 2011, 236.)

2.2 Tulli

Suomen tulli on osana Euroopan unionin tullijärjestelmää ja se onkin merkittävä toimija sekä EU:ssa että Maailman tullijärjestössä. Tulli takaa ulkomaankaupan sujuvuuden sekä lainmukaisuuden asiakasyhteistyöllä ja tukeutumalla sähköiseen tiedonsiirtoon logististen toimintaketjujen hallinnassa. Ulkomaankaupan ja tavaroiden valmistukseen liittyvät tullit, verot ja muut maksut hoidetaan sähköisten järjestelmien avulla. Rajat ylittävän liikenteen ja verotuksen tunteminen luo perustan tulokselliselle rikostorjunnalle. Tulli vastaa maahantuotavien tavaroiden ja elintarvikkeiden sekä vienti- ja tuontirajoitusten valvonnasta. Tulli on vastuussa EU:n tullietuusopimusten, alkuperäsääntöjen, yleisten alkuperäsääntöjen ja WTO:n (World Trade Organisation) alkuperäsääntöjen soveltamisesta. Tullin vastuisiin kuuluu myös vahvistaa ne alkuperätodistukset, joilla vientituotteet saavat kolmansissa maissa EU:n sopimukseen kuuluvat tullietuudet. Euroopan unionin jäsenmaiden kesken käytävää kauppaa kutsutaan yhteisökaupaksi ja sitä käydään yhteisötavaroilla. Yhteisömyynti tarkoittaa yhteisötavaroiden vientiä ja yhteisöhankinta puolestaan tuontia. (Melin 2011, 246.)

Ulkokaupassa eli kolmansien maiden kaupassa Tullin kuuluu valvoa EU:n alueelle tuotavien tavaroiden kulkua. Turvallisuuden parantaminen ja toimintojen sähköistäminen ovat vaikuttaneet tullin toimintaan. Tuotavat tavarat pitää toimittaa tullitoimipaikkaan tai muuhun tulliviranomaisen hyväksymään paikkaan. Tavarat esitetään tullille, jotta tulliviranomainen saa tiedon saapumisesta ja tavarat voidaan mahdollisesti tarkastaa. Tulli valvoo sisämarkkinoille säädettyjen kieltojen noudattamista sekä vastuulle kuuluu myös sisäkaupan ja -liikenteen valvominen ja tutkinta. Tulli valvoo kolmansien maiden kanssa käytävää kauppaa ja liikennettä sekä vientiä ja kauttakulkuliikennettä ulkorajoilla. (Melin 2011, 246–247.)

Euroopan Unionin sisäkauppa

Euroopan unionin jäsenenä kaupamme on jakaantunut sisä- ja ulkokaupaan. Sisäkauppa tarkoittaa jäsenvaltioiden välistä kauppaa ja ulkokauppa kolmansien maiden kanssa käytävää kauppaa. Sisäkaupassa yhteisömyynti tarkoittaa vientiä ja yhteisöhankinta tuontia. Yhteisötavaran tullioikeudellisen aseman myötä kaikki tavarat liikkuvat pääsääntöisesti vapaasti jäsenmaasta toiseen. Tavaroille ei vaadita tulliselvitystä, vaan tavarain osoittaminen yhteisötavaraksi riittää. Yhteisötavaroiksi luokitellaan kokonaan EU:ssa tuotetut tavarat tai ulkopuolelta tulleet tullatut ja vapaaseen

liikkeeseen asetetut tavarat. Tavarana yhteisöaseman osoittamisen pääsääntönä on se, että vapaassa liikkeessä yhteisön alueella oleva tavara on yhteisötavaraa. Poikkeuksena ovat jäsenmaasta toiseen matkalla olevat tavarat, jotka kulkevat kolmansien maiden kautta. Tällöin tavara tulee mahdollisesti osoittaa yhteisötavaraksi vastaanottavassa maassa. Tavarana yhteisöaseman voi tarvittaessa osoittaa asiakirjalla, johon lähtömaan tulliviranomainen on vahvistanut tavarana yhteisöaseman. Yhteisöaseman voi todistaa myös merkinnällä kauppalaskuun tai kuljetusasiakirjaan, jos lähetykseen sisältyy vain yhteisötavaroita. (Pehkonen 2000, 213.)

Jäsenmaiden välisestä kaupasta kerätään tilastotietoa INTRASTAT-järjestelmään. EU:n ulkopuolisten maiden kanssa käydyistä kaupasta tilastotieto saadaan tullauksista. Viejät ja tuojat ovat velvollisia antamaan INTRASTAT-tilaston käymästään yhteisökaupasta. Ilmoitusvelvollisuus määritellään sisäkaupan hankintojen ja myynnin kokonaisarvotietoihin perustuen. Tilastoilmoituksen kohteena on vienti ja tuonti jäsenmaiden kesken pois lukien palvelut. Yhteisön alueella valmistetut tavarat tai vapaaseen liikkeeseen tullatut kolmansien maiden tavarat kuuluvat tilastoitaviksi. (Pehkonen 2000, 214.) EU:n asetukset velvoittavat jäsenmaitaan tilastointiin. Tilastotietoja käytetään sisämarkkinoiden kehityksen seurantaan, budjettiseurantaan, EU:n kansantalouden tilinpitolaskelmiin ja EU:n politiikan eri osa-alueiden seurantaan. Jäsenmaat hyödyntävät tilastotietoa talouspolitiikan tarpeisiin, kilpailukyvyyn ylläpitämiseen, maksutaselaskelmiin ja kansantalouden kirjanpitoon. Arvonlisäverojärjestelmään rekisteröidyt sisäkauppaa käyvät yritykset ovat tiedonantovelvollisia. Tilastoilmoitukseen tulee kirjata CN-koodi, tavarana arvo, paljous ja sen yksikkö, kauppatahtuman luonne, kuljetusmuoto, tuonnin alkuperämaa ja viennin määrämaa. (Melin 2011, 94–97.)

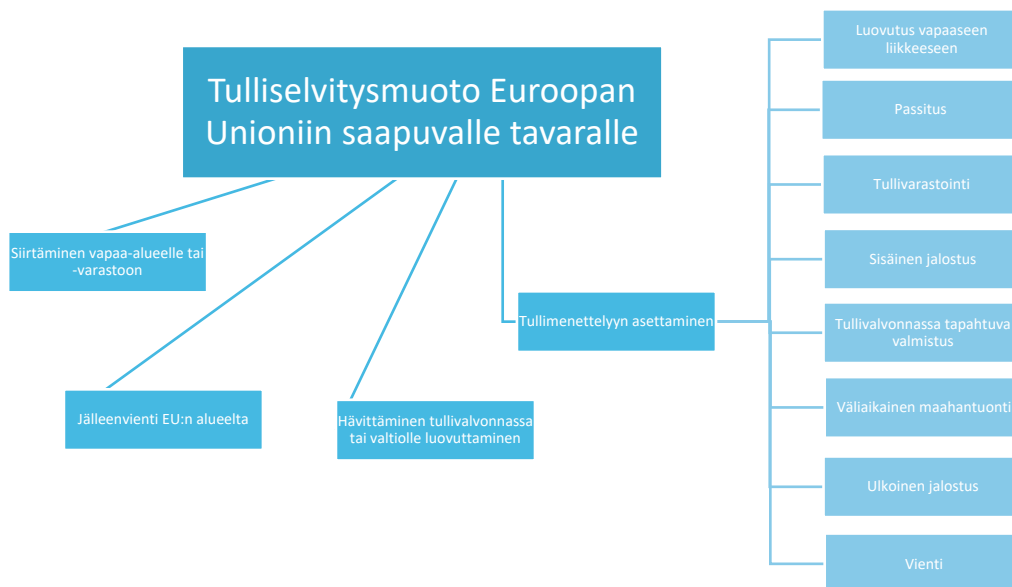
Euroopan Unionin ulkokauppa

Euroopan unionin tärkeimmät tullimääräykset liittyvät tullikoodeihin ja niiden soveltamiseen, tullittomuusasetukseen sekä yhteisen tullitariffin asetukseen. Yhteisön tullilainsäädäntöä täydentävät kansalliset lainsäädännöt. Kansallisesti määrättäviä ovat vain tietyt hallinnolliset ja menettelytavaliset asiat. (Pehkonen, 216.) Suomen tullilaki täydentää Euroopan Unionin lainsäädäntöä tavaroiden tulliselvitystä, tullivalvontaa ja tulliverotusta koskevissa kysymyksissä. Suomen tullilaki koskee tuotavia, vietäviä sekä kauttakulkevia tavaroita. (L 304/2016.) Maailman tullijärjestö WCO on luonut yhtenäistetyn tavarankuvaus- ja koodausjärjestelmän (HS), johon perustuu Euroopan Unionin tullinimikkeistö ja tariffi. Suomen käyttötariffi muodostuu harmonisoidusta nimikkeistöstä (HS),

yhdistetystä nimikkeistöstä (CN) ja yhtenäistariffista (TARIC). EU:n ulkopuolisessa viennissä ja sisäkaupan tilastoinnissa käytetään 8-numeroisia CN-koodeja. Kolmansista maista yhteisöön tulevassa tuonnissa käytetään 10-numeroisia TARIC-koodeja. (Pehkonen 2000, 216–218.)

2.3 Tuonnin menettelyt

Tuonnissa on käytössä monia erilaisia menettelyitä. Kolmannesta maasta EU:n alueelle tulevalle tavaralle on osoitettava jokin tulliselvitysmuoto, joita ovat tullimenettelyyn asettaminen, siirtäminen vapaa-alueelle tai -varastoon, jälleenvienti yhteisön tullialueelta, hävittäminen tullivalvonnassa ja valtiolle luovuttaminen. Maahantuonnin ja tulliselvitysmuodon osoittamisen välisenä aikana tavarat säilytetään tulliviranomaisen sallimassa paikassa varastoituna, ellei niitä ole suoraan luovutettu tavarantoimittajalle. Tulliselvitysmuoto tulee osoittaa yleisilmoituksen antamisen jälkeen meriteitse kuljetetulle tavaralle 45 päivän sisään ja muilla tavoilla kuljetetulle tavaralle 20 päivän kuluessa. (Pehkonen 2000, 218.) Alla olevassa kuviossa on esitelty tuonnin menettelyitä kolmannesta maasta yhteisöön saapuvalla tavaralla ja näistä yleisin on tullimenettelyyn asettaminen, jonka alle kuuluu monia eri toimintoja.

Kuvio 2. Yhteisöalueelle saapuvan tavarantoimittajan tulliselvitysmuodot

Tullimenettelyyn asettaminen tarkoittaa luovutusta vapaaseen liikkeeseen, passitusta, tullivaras-tointia, sisäistä jalostusta, tullivalvonnassa tapahtuvaa valmistusta, väliaikaista maahantuontia, ul-koista jalostusta tai vientiä. Vapaaseen liikkeeseen luovutukseen sisältyy tullien ja tuontiverojen kanto, mahdollisten kauppapoliittisten toimenpiteiden soveltaminen ja maahantuontia koskevien muodollisuuksien täyttäminen. Vapaaseen liikkeeseen luovuttamisen jälkeen tavara voi liikkua va-paasti yhteisön alueella. (Pehkonen 2000, 219.)

Passitusjärjestelmällä tavarat voidaan kuljettaa mahdollisimman lähelle määränpäättään, jossa ne voidaan tulliselvittää. Järjestelmään kuuluvat EU- ja EFTA-maat sekä Turkki. Passituksessa tavara kulkee lähtötullitoimipaikasta määrätullitoimipaikkaan tullivalvonnan alaisena. Pääsääntöisesti las-titilat sinetöidään tavaroiden tunnistamisen ja rajanylityksen helpottamiseksi. Passituksesta anne-taan sähköinen ilmoitus ja tavaroita kuljetetaan vasta tullin luovutettua tavarat passitusmenette-lyyn ja tulostettua saateasiakirjan. (Tavaraliikenneyrittäjä 2019, 268.) Sisäistä passitusta käytetään yhteisötavaralle, joka kulkee yhteisömaasta toiseen kolmannen maan kautta yhteisöasemaa muut-tamatta. Tätä varten on yleensä annettava vakuus, jos tavarat eivät saapuisikaan määräpaikkaan. Yhteisöön saapuvat tavarat tullataan pääsääntöisesti kulutuspaikassaan. Tällaiselle tavaralle käyte-tään ulkoista passitusta, jolloin yhteisön rajalle saapuva tavara kuljetetaan määrätullipaikkaan, jossa tullaus ja siihen liittyvät maksut hoidetaan. (Pehkonen 2000, 220.)

Sisäinen jalostus on luvanvaraista toimintaa ja luvista vastaa tulliviranomainen. Sisäisen jalostuk-sen tavarat viedään jalostuksen päätyttyä yhteisöstä pois. Sisäisen jalostuksen vaatimuksina ovat tavaroiden tunnistettavuus ja jalostuksen suorittajan sijoittuminen yhteisöön, eikä jalostus saa ai-heuttaa haittaa muille yhteisössä toimiville tuottajille. Tuontitavaroiden on oltava tunnistettavissa jalostetuissa tuotteissa, mitä varten niille yksilöidään tunnistustavat ja menetelmät. Ulkoinen ja-lostus tarkoittaa yhteisöalueen ulkopuolista alihankintaa, jossa tavarat viedään pois yhteisöalu-eelta jalostettaviksi. Vietäessä hoidetaan vientitullit, kauppapoliittiset toimenpiteet sekä muut muodollisuudet. Ulkoisesta jalostuksesta yhteisöön tulevat tavarat luovutetaan vapaaseen liikkeeseen joko kokonaan tai osittain tuontitulleitta. Ulkoiseen jalostukseen soveltuvat yleensä kaikki vapaassa liikkeessä olevat tavarat. (Melin 2011, 267–269.)

Tullivalvonnassa tapahtuvassa valmistuksessa tuontitavaroita käsitellään yhteisön tullialueella ennen niiden luovuttamista vapaaseen liikkeeseen. Käsittelyn on tarkoitus alentaa tuontitullien määrää. Tullivalvonnassa tapahtuvan valmistuksen jälkeen, eli ennen vapaaseen liikkeeseen luovutusta, niille hoidetaan kauppapoliittiset toimenpiteet sekä maksetaan tuontitullit. Menettely sopii tavaroille, jotka saavat alemmat tuontitullit jalostuksen ansiosta verrattuna tavalliseen tuontiin. Menettely sopii myös tavaroille, jotka vaativat muutoksia ennen kuin ne soveltuvat vapaaseen liikkeeseen luovutettaviksi. Väliaikaista maahantuontia sovelletaan muille kuin yhteisötavaroille, jotka tulevat yhteisön tullialueelle joko osittain tai kokonaan tuontitulleitta. Nämä tavarat on tarkoitettu jälleen vietäviksi täysin muuttumattomina yhteisön alueelta 24 kuukauden sisään. (Melin 2011, 269–270.)

Vapaa-alueelle tai -varastoon luovuttamiseen käytetään erotettuja alueita, joissa tavarat katsotaan tietyin edellytyksin olevan yhteisön ulkopuolella. Vapaa-alueen tai -varaston perustaminen on luvanvaraista toimintaa. Tällaiselle alueelle voidaan siirtää joko yhteisötavaraa tai kolmansista maista tullutta tavaraa ilman tulli-ilmoitusta tai tavarat esittämistä tulliviranomaiselle. Tulliviranomaisilla on oikeus tavarat ja sen asiakirjojen tarkistamiseen. Yhteisön ulkopuolelta vapaa-alueelle tuodun tavarat katsotaan olevan yhteisön ulkopuolella, kun taas yhteisötavara säilyttää tullioikeudellisen asemansa. (Pehkonen 2000, 219.) Yhteisön ulkopuolelta tulleille tavaroille kuuluvat verot ja maksut tulee suorittaa vasta tavarat poistuessa vapaa-alueelta. Vapaa-alueen tavaraa voi säilytyksen aikana tietyin edellytyksin jalostaa tai käsitellä. Tullivarastoja ylläpitävät joko tulliviranomaiset tai yhteisöön sijoittuneet henkilöt. Nämä tullivarastot ovat tulliviranomaisten valvomina ja siellä voi pitää joko yhteisötavaraa tai yhteisön ulkopuolelta tuotua tavaraa tietyin edellytyksin tullamattomana, aivan kuten vapaa-alueella tai -varastossa. (Melin 2011, 260.)

Tullien suuruuden maahantuotaville tavaroille määrää yhteisön ministerineuvosto. Jokaisessa jäsenvaltiossa sovelletaan samansuuruisia tulleja, jotta tuonti tiettyyn jäsenvaltioon ei saisi muita jäsenmaita edullisempaa kohtelua. Suomen käyttötariffissa on ilmoitettuna sovellettavat tullimäärät. Velvollisuus suorittaa tuonnin perusteella määrätty tulli, eli tullivelka, syntyy yleensä luovutettua tavaraa vapaaseen liikkeeseen tai tuotua tavaraa väliaikaisesti maahan osittain tuontitulleitta. Myös väärinkäytösten tai säännösten rikkomisen myötä voi syntyä tullivelkaa. Tullauspäätöksen tekeminen, eli tullin määrän laskeminen, on tulliviranomaisen vastuulla heti, kun sillä on tarvitta-

vat tiedot käytössä. Tullin määrä annetaan tavaran haltijalle heti tiedoksi. Tavaranhaltijan on annettava tiedot tavaran kaupp-arvosta tullauspäätöksen tekemistä varten. Yleensä tietojen antamiseen käytetään tullausarvoilmoitusta. Tavaran kaupp-arvo on siitä tosiasiallisesti maksettava hinta. Tullausarvoon kuuluu sisällyttää kaikki kuljetus- ja vakuutuskustannukset sekä lastaus- ja käsittelykustannukset tuontipaikalle saakka. Tuontipaikka määräytyy kuljetusmuodon perusteella. Yhteisömyynti on verotonta, mikä tarkoittaa ostajan olevan velvollinen maksamaan veroa yhteisö-hankinnastaan. Myyjän tulee tarkistaa ostajan olevan rekisteröity arvonlisäverolliseksi toisessa jäsenmaassa. Myyjä merkitsee laskuunsa sekä oman että ostajan alv-numeron. Kolmansiin maihin vienti on arvonlisäverotonta. (Pehkonen 2000, 223–224.)

2.4 Viennin menettelyt

Vientimenettelyssä tavara siirtyy pois yhteisöalueelta. Tavaran siirto yhteisömaasta toiseen on yhteisömyyntiä tai sisämarkkinakauppaa. Yhteisötavara luovutetaan vientimenettelyyn vapaasta liikkeestä, vapaa-alueelta tai -varastosta tai tullivarastosta. Vientitavarasta maksetaan mahdollisesti vientitulli ja tavarahan sovelletaan kauppapoliittisia toimenpiteitä sekä muita vientimääräyksiä. Viejä on tavaranhaltija, joka tekee tulli-ilmoituksen omista nimissään, tai jonka nimissä ilmoitus tehdään. Viejä on tavaroiden omistaja tai niistä samalla oikeudella määräävä. Yhteisöön sijoittunut myyjäosapuoli on tavaroiden viejä, vaikka omistusoikeus olisi siirtynyt jo ulkomaiselle ostajalle. (Pehkonen 2000, 225.)

Vietäessä tavaraa EU:n ulkopuolelle kolmansiin maihin tulee viejän tai hänen edustajansa ilmoittaa vietävistä tavaroista, jotta ne voidaan asettaa vientimenettelyyn ja jotta tulliviranomainen voi määrittää tavaraa koskevat vientisäännökset ja -määräykset. Vientitullit eivät ole tavanomaisia ja EU:n ja Suomen alueella perittävät tullit ovatkin melkein kaikki tuontitulleja. Viennin yhteydessä tavarasta annetaan sähköinen vienti-ilmoitus. Suorassa viennissä tavara lähtee ja poistuu samasta EU:n jäsenvaltiosta. Vienti-ilmoituksen annettua tavaralle tulee vastaussanoma, joka on virheettömille ilmoituksille hyväksymissanoma. Sen kanssa tulee luovutus päätös sekä viennin saateasiakirja. Poistumispaikan tulli vahvistaa vientitavaroiden poistumisen. Epäsuorassa viennissä tavara lähtee eri valtiosta kuin josta se poistuu yhteisöalueelta. Tullausmenettelyt ovat samankaltaiset kuin suorassa viennissä siihen saakka, kunnes tavara poistuu lähtömaasta. Tavaroiden lähtöpaikassa tullikäynnistä voi vapautua sähköisellä ilmoittamisella. EU:sta poistuvat tavarat ja sen asiakirjat esitetään poistumispaikan tullissa. (Melin 2011, 276.)

3 Valtuutettu Talouden Toimija (AEO)

AEO-valtuutus on tullin ja organisaation väliseen yhteistyöhön perustuva turvallisuusohjelma, jonka tarkoituksena on parantaa toimitusketjujen turvallisuutta sekä tukea lakia ja sopimuksia noudattavaa maailmankauppaa. AEO-valtuutus voidaan myöntää tulli- ja turvallisuusmääräysten vaatimukset täyttävälle toimijalle. Valtuutus voidaan myöntää monille erilaisille toimijoille, kuten esimerkiksi tuojille, viejille, valmistajille, kuljetusyhtiöille tai logististen palveluiden tarjoajille. Toimijat voidaan jaotella kahteen eri ryhmään: rahdin omistajiin, joka tarkoittaa lähettäjä tai vastaanottajaa, tai palveluntarjoajiin, jotka hoitavat rahdin kuljettamisen omistajien välillä. Liittymiskriteerit ja saavutetut edut ovat samat kaikille toimijasta riippumatta. AEO-valtuutuksen saavuttanut toimija on luotettava ja sen organisaatio, sisäinen toiminta ja turvallisuusjärjestelmä on suojattu kolmansien toimijoiden tuomilta uhilta. (Jazdzewska-Gutta, Grottel & Wach 2020, 680.)

3.1 Valtuutuksen myöntäminen ja sen eri tyypit

AEOC-valtuutus oikeuttaa hyötymään tietyistä yksinkertaistetuista tullimenettelyistä. AEOC-valtuutus tarjoaa edukkaampaa tullikohtelua, kuten vähemmän fyysisiä tarkastuksia tai dokumentteihin liittyviä tarkastuksia. Tarkastustilanteessa valtuutettu saa ennakoilmoituksen siitä ja lisäksi valtuutetun tarkastettava lähetys asetetaan tullissa etusijalle. Valtuutetulla on mahdollisuus myös ehdottaa tarkistuspaikkaa. AEOC-valtuutusta hakevan yrityksen tulee olla sijoittunut Euroopan Unioniin. Yrityksellä ei saa olla rikkomuksia tulli- tai verotussäännöksiä kohtaan eikä taustaa talousrikkomuksista. Hakijalla tulee olla käytössään järjestelmät, joiden kautta on mahdollista seurata tavaravirtoja ja kuljetustietoja. Hakevan yrityksen tulee olla taloudellisesti vakavarainen ja siltä tulee löytyä ammattipätevyys harjoittamaansa toimintaan. (Valtuutetut talouden toimijat- Suuntaviivat 2016, 10.)

AEOS-valtuutus oikeuttaa helpotuksiin tavaran lähtöä edeltäviin ilmoituksiin. Kuten AEOC-valtuutetulla, myös AEOS-valtuutetulla on oikeus vähempiin tarkastuksiin, ennakoilmoitukseen tarkastustilanteessa sekä tarkastuspaikan ehdottamiseen. AEOS-valtuutusta hakevalla yrityksellä tulee olla käytössään turvallisuutta ja vaarattomuutta koskevat säännökset. Vaatimukset nuhteettomasta tulli- ja verotussäännösten noudattamisesta, valvontajärjestelmästä ja vakavaraisuudesta

koskevat myös AEOS-hakijaa. Toisin kuin AEOC-valtuutus, AEOS-valtuutus tunnustetaan myös kolmansissa maissa ja valtuutettu katsotaan luotettavaksi kansainvälisen toimitusketjun osaksi sekä tulliviranomaisten että kauppakumppanien näkökulmasta. (Valtuutetut talouden toimijat-Suuntaaviivat 2016, 11.) Yrityksellä voi olla myös molemmat valtuutukset, jolloin puhutaan AEOF-valtuutuksesta. Silloin yritys saa molempiin valtuutuksiin kuuluvat etuudet sekä sitä koskeviin valtuutuksiin kuuluvat edellytykset myöntämisessä.

AEO-valtuutuksen kattaessa koko kansainvälisen toimitusketjun se tarkoittaa, että valtuutus voidaan myöntää mille tahansa kansainvälisen kaupan toimijalle. Materiaalien toimittajat, tuottajat, jälleenmyyjät ja kauppiat ovat suoria toimitusketjun toimijoita, joita kansainvälisissä toimitusketjuissa kutsutaan tuojiksi ja viejiksi. Toimitusketjun jäseniin lukeutuvat myös palveluntarjoajat, eli esimerkiksi huolitsijat, logistiset toimijat, tullivirastot ja kuljetusliikkeet. Logististen palvelujen tarjoajille turvallisuusvaltuutus luo paremman kilpailuaseman, sillä heidän toimialansa on altis turvallisuusriskeille ja riskienhallinta nähdäänkin tärkeänä elementtinä. Logististen palvelujen tarjoajien välillä on kova kilpailu ja AEO-valtuutus auttaa säilyttämään organisaation kilpailuaseman. Valtuutuksen tuomia etuja voivat olla kilpailijoista erottuminen ja asiakassuhteiden parantuminen. Odotukset logististen palvelujen tarjoajien turvallisuustoimintoja kohtaan ovat nousseet ja palveluiden ostajat näkevät palvelun tarjoajien omaavan tärkeän vastuun turvallisen ja vastuullisen toimitusketjun toteuttamisessa. (Jazdzewska-Gutta, Grottel & Wach 2020, 682–683.)

3.2 Hyödyt ja vaatimukset

Edukkaamman tullikohtelun lisäksi valtuutettujen huomataan saavuttavan myös epäsuoria etuja. Panostus turvallisuustoimien parantamiseen yhdessä valtuutuksen ylläpitämisen kanssa tuovat positiivisia vaikutuksia monille osa-alueille ja valtuutuksen myötä saavutettuja etuja voivat olla esimerkiksi toimitusketjun läpinäkyvyys sekä jäljitettävyyys, toimintojen kehittäminen, henkilöstön kasvanut sitoutuminen tullaustoimintoihin, kuljetusten turvallisuus, toimitusketjun osapuolten yhteistyö, vähentyneet turvallisuuteen liittyvät vahingot sekä turvallisuuden ja kommunikaation paraneminen toimitusketjussa (Janowska-Bucka 2008, 460). Kaupankäynnin helpottaminen voidaan nähdä vähentyneinä kustannuksina ja tehokkaampana toimitusketjuna. Kulujen vähentäminen keskittyy rajat ylittävään, kaupalliseen ja logistiseen toimintaan, johon kuuluu tullikustannuksia. AEO-valtuutus edesauttaa pienempiä tullikustannuksia tarjoten tullaukseen liittyviä etuuksia valtuutetuille. AEOC-valtuutetuille määrätään vähemmän tullilainsäädäntöön liittyviä kauppatavaran

ja dokumenttien tarkistuksia, kun taas AEO-valtuutetuille määrätään puolestaan vähemmän turvallisuuskysymyksiin liittyviä tarkistuksia. Etuna kaikkiin kolmeen erityyppiseen valtuutukseen kuuluu ensisijainen kohtelu tullitarkastuksissa sekä mahdollisuus tarkistuspaikan ehdottamiseen. Valtuutuksen tuomia epäsuoria etuja ovat alentuneet kustannukset, säästynyt aika ja parantunut kilpailuasema. Tunnustus turvallisesta liikekumppanuudesta, paremmat suhteet tulliin ja muihin virastoihin, vähempi hukka, pienempi määrä viivästyneitä toimituksia, parantunut suunnittelu sekä parempi asiakaspalvelu ovat lisäksi valtuutuksen tuomia epäsuoria etuja. Muita etuja ovat tavaravirran hallinta toimittajalta loppuasiakkaalle, turvallinen tavarankuljetus, tarkka ja dokumentoitu liiketoimintakumppanien valinta, työntekijöiden turvallisuus, parempi kilpailuasema kansainvälisillä markkinoilla sekä korkeimmat turvallisuusstandardit toimitusketjussa. (Jazdzewska-Gutta, Grottel & Wach 2020, 681–682.)

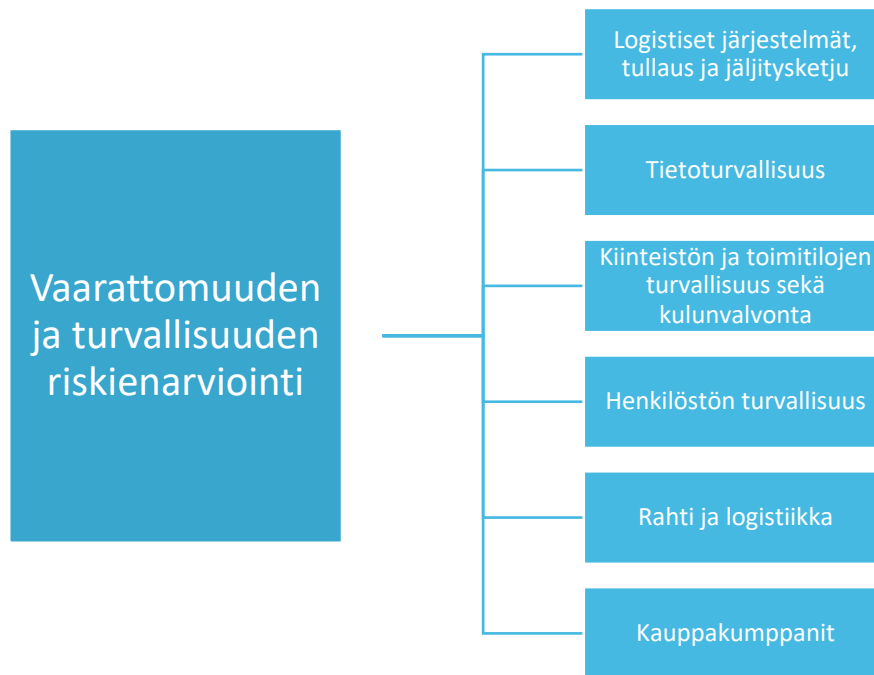
AEO-valtuutettu on luotettava toimija tullaustoimintojen suorittamisessa ja näin ollen oikeutettu tiettyihin etuihin, mutta valtuutuksen myöntämiseen liittyy myös vaatimuksia. AEO-valtuutusta hakevalla tulee olla toimisto Euroopan Unionin alueella. Hakemuksen hyväksymiseen vaaditaan nuhteeton historia tullitoimien noudattamisessa, riittävän laajat järjestelmät toimitusten seurantaan, organisaation taloudellinen vakavaraisuus ja riittävät turvallisuusstandardit. Hakemuksen yhteydessä vaaditaan todistus kaupallisista toimista, pääkonttori yhteisöalueella, todistus muodollisten vaatimusten täyttymisestä sekä AEO-omavalvontalomake. Valtuutuksen saaneelle organisaatiolle suoritetaan auditointeja, joilla tarkastellaan AEO-valtuutukseen kuuluvien vaatimusten täyttymistä. Auditointi järjestetään vähintään joka kolmas vuosi. (Janowska-Bucka 2008, 456–457.)

AEO-valtuutettu on tavaroiden, tiedon ja toimitilojen osalta vastuussa vain omasta osastaan toimitusketjua, mutta valtuutettu tarvitsee kuitenkin myös sopimuskumppaniensa ja palveluntarjoajiansa toteuttamia turvallisuustoimenpiteitä. Valtuutetulle merkittävimpiä ovat sopimuskumppanit, jotka ovat suoraan osallisena kansainvälistä toimitusketjua. (AEO-toimijan kauppakumppaneita ja palveluntarjoajia koskevat vaatimukset 2015.) Tehdessään uusia sopimuksia ulkoisten toimijoiden kanssa tulisi valtuutetun kannustaa toista sopimosapuolta arvioimaan ja parantamaan omaa

toimitusketjun turvallisuuttaan. Valtuutetun kannattaa pitää yllä dokumentaatiota ulkoisten toimijoidensa turvallisuusmääräysten noudattamisesta sekä sopimuskumppanin tietoihin tulisi myös perehtyä ennen sopimuksen tekemistä. Mikäli valtuutetulla on tiedossa, ettei joku liikekumppaneista noudata turvallisuusmääräyksiä, tulee siihen puuttua heti parantaakseen toimitusketjun turvallisuutta. Tuntemattomien liikekumppanien turvallisuusriskejä tulisi arvioida ja suorittaa sellaisia hallintatoimenpiteitä, että riskit saadaan siedettävälle tasolle. Mikäli valtuutettu huomaa poikkeamia turvallisuussäännösten noudattamisessa, tulee siitä ilmoittaa tulliviranomaiselle. (Janowska-Bucka 2008, 459.) Riskienarvioinnissa tulee huomioida myös sopimuskumppanit ja heidän roolinsa valtuutetun toimintoihin liittyen. Mikäli sopimuskumppanilla ei ole AEO-valtuutusta, tulee sen toimittaa AEO-kumppanilleen todisteet vaarattomuuteen ja turvallisuuteen liittyvien vaatimusten toteutumisesta. Toimenpiteiden varmistamiseen käytetään ohjeita ja sopimuksia, joiden toteutumisesta AEO-toimija valvoo. (AEO-toimijan kauppakumppaneita ja palveluntarjoajia koskevat vaatimukset 2015.)

3.3 Vaatimukset AEOS-valtuutetuille

AEOS-toimijaksi hakeutuvalta edellytetään turvallisuusjohtamista, riskienarviointia sekä sisäistä valvontaa. Yrityksen koosta riippuen keinot hallita riskejä voivat olla erilaisia, mutta tärkeintä on se, että yritys tuntee oman toimintansa ja siihen liittyvät riskit. Suulliset ohjeistukset eivät ole hyväksytyjä, vaan ohjeiden tulee olla dokumentoituja ja soveltamiskelpoisia. Yrityksen turvallisuusjohtamista tulee kuvata esittämällä turvallisuusorganisaatio, johon kuuluvat henkilöt, jotka ovat vastuussa AEO:ta koskevista turvallisuusasioista. Yrityksen on tehtävä selvitys riskienhallinnasta ja kertoa miten henkilöstölle viestitään turvallisuudesta. AEO-valtuutetun kuuluu esittää Tullille, miten riskienarvioinnilla edistetään tullisääntöjen noudattamista sekä vaarattomuutta ja turvallisuutta. Riskienarvioinnilla varmistetaan hallitsemistojen riittävyys. (Vaarattomuus ja turvallisuus 2017.)

Kuvio 3. AEOS-valtuutetun riskienarviointi (Vaarattomuus ja turvallisuus, muokattu)

AEOS-valtuutetun tulee turvata arkaluontoiset tiedot ja asiakirjat sekä estää luvaton tunkeutuminen toimijan tiloihin. Pelkän estämisen lisäksi tulee olla rakennusten turvatoimia, jotka hidastavat tunkeutumista, auttavat nopeassa havainnoinnissa sekä reagoinnissa. Näitä ovat esimerkiksi aidat, portit, kulunvalvonta tai valvontakamerat. Lähetys-, lastaus- ja varastointialueille vaaditaan asianmukaisia pääsynvalvontatoimia luvattoman pääsyn ja tavaroiden käsittelyn turvaamiseksi. Turvallisuutta vaarantavien tilanteiden varalle tulee olla sovittuna toimintatapa, jota tulee asianmukaisesti noudattaa. Vaarattomuuden ja turvallisuuden valtuutukseen kuuluu tällaisten tilanteiden estäminen ja tämän takia vaaratilanteista tuleekin ilmoittaa ennen kuin ne haittaavat koko kansainvälistä toimitusketjua. (Valtuutetut talouden toimijat-Suuntaviivat 2016, 54–57.)

AEOS-valtuutetun tulee turvata rahdin koskemattomuus ja estää tavaravirtoja koskevat luvattomat toimet. Sen tulee estää luvaton tunkeutuminen, rahdin luvaton käsittely ja tavaroiden vaurioituminen. Nämä toimet koskevat logistiikkaa, saapuvaa tavaraa, purkua, lastausta, varastointia, tuotantoa sekä rahtiyksikköjen koskemattomuutta, jota voi turvata sineteillä ja huolellisilla tarkastuksilla. Näitä toimia tulisi mahdollisuuksien mukaan dokumentoida. Rahdin koskemattomuuteen liittyvistä poikkeamista tulisi aina ilmoittaa turvallisuusosastolle tai -henkilölle ja ne tulisi kirjata vastatoimien toteuttamista varten. Rahdin turvaamiseen liittyy olennaisesti kauppakumppanien

luotettavuus rahdin ollessa usein kauppakumppanien käsiteltävänä. (Valtuutetut talouden toimijat-Suuntaviivat 2016, 58–59.)

Kauppakumppanilla tarkoitetaan AEO-valtuutetun kanssa liikesuhteessa olevaa toimijaa. Merkityksellisimpiä ovat kansainväliseen toimitusketjuun osallistuvat kauppakumppanit. Useimmiten kauppakumppanuus perustuu sopimukseen, jota molemmat sitoutuvat noudattamaan. AEO-valtuutusta hakevalla tulee olla todennettava prosessi kauppakumppanien valintaan. Mikäli kauppakumppanilla ei itsellään ole AEO-valtuutusta, tulisi sen osoittaa mahdollisuutensa täyttää turvallisuutta ja vaarattomuutta koskevat kriteerit. (Valtuutetut talouden toimijat-Suuntaviivat 2016, 59.)

AEO-itsearviointin tarkastellaan kansainvälistä toimitusketjua ja sitä varten tulisi määrittää kauppakumppanien tehtävät ja vastualueet selkeästi. Tähän määritelmään perustuvat riskitaso, edellytetty turvallisuustaso ja -tietoisuus sekä toimet, jotka tulisi toteuttaa riskien lieventämiseksi. Varastojen ja valmistajien tulee varmistaa toimitilojensa riittävä turvallisuustaso, jolla estetään luvaton tunkeutuminen ja tavaroiden käsittely. Vaatimukseen kuuluu myös saavutetun tason ylläpito. Tuojien, viejien, huolitsijoiden ja tulliasioitsijoiden tulee varmistaa edustajana toimivan kolmannen osapuolen tietoisuus rajamenettelyistä ja -järjestelyistä sekä tietoisuus ja tuntemus vaadittavista asiakirjoista. Liikenteenharjoittajien tulee huolehtia keskeytyksettömästä kuljetusta ja turvata rahdin koskemattomuus. (Valtuutetut talouden toimijat-Suuntaviivat 2016, 59–60.)

3.4 AEO-valtuutetun sopimuskumppaneiden vaatimukset

AEO-valtuutetun tulee hoitaa sopimuskumppanien valintaprosessi selkeällä ja todennettavalla tavalla. Valtuutetun tulee pystyä esittämään lista sopimuskumppaneistaan. Säännöllisiksi toimijoiksi ei katsota niitä, joiden kanssa asioidaan vain kerran. Näiden toimijoiden kohdalla tulee suorittaa erityistoimenpiteitä riskien vähentämiseksi. Itse toimitusketjuun kuuluvia sopimuskumppaneita ovat esimerkiksi toimittajat ja asiakkaat. Ulkoisia palveluntarjoajia, jotka pääsevät valtuutetun toimitiloihin, ovat esimerkiksi kiinteistönhuolto, siivouspalvelut, ruokalapalvelut ja jätteiden käsittely. Valtuutetun tulee huomioida kaikkiin toimintoihin liittyvä alihankinta ja niiden turvallisuusvaatimukset. (AEO-toimijan kauppakumppaneita ja palveluntarjoajia koskevat vaatimukset 2015.)

AEO-valtuutetun tulisi kirjallisten sopimusten avulla pyrkiä varmistamaan sopimuskumppaneidensa tietoisuus turvallisuusvelvoitteista ja –vaatimuksista. Sopimuksentekovaiheessa sopimusosapuolta tulisi kannustaa oman toimitusketjunsä turvallisuuden arviointiin ja parantamiseen. AEO-valtuutetun tulisi lisätä sopimukseen tietoja tämän saavuttamisesta ja osoittamisesta. (AEO-toimijan kauppakumppaneita ja palveluntarjoajia koskevat vaatimukset 2015.)

AEO-valtuutetun sopimuskumppaneiden veloitteet kirjataan sopimukseen tai valtuutetun tulee muulla tavalla pystyä osoittamaan sopimuskumppaninsa olevan tietoinen turvallisuusvelvoitteista ja niiden toteuttamisesta. Käytännön toimien turvallisuusvaatimukset voidaan kirjata sopimuksen liitteisiin tai varmistua sopimuskumppanin henkilöstön tietoisuudesta koulutuksilla ja ohjeilla tai velvoittaa sopimuskumppani huolehtimaan henkilöstönsä tietoisuudesta. AEO-valtuutetun tulee kuvata kirjallisesti, kuinka sopimusehtojen toteutuminen käytännössä varmistetaan. Sopimuskumppanille veloitettavat turvallisuusvaatimukset riippuvat toimijan roolista ja tämän tehtävästään toimitusketjussa. (AEO-toimijan kauppakumppaneita ja palveluntarjoajia koskevat vaatimukset 2015.)

AEO-valtuutettu voi velvoittaa sopimuskumppaninsa noudattamaan AEO-toimijalle asetettuja rekrytointikäytäntöjä esimerkiksi henkilön taustan ja todistusten aitouden varmistamisesta. Sopimuskumppanin voi velvoittaa tavaroiden ja tiedon suojaamiseen ulkopuolisilta kaikissa toimitusketjun vaiheissa, kuten varastoinnissa, lastauksessa ja purussa. AEO-valtuutetun tulee olla tietoinen sopimuskumppaninsa alihankkijoista ja näistä tulee ilmoittaa valtuutetulle tai pyytää siihen erillinen lupa. Sopimuskumppanin alihankkijalle on samat turvallisuusvaatimukset kuin itse sopimuskumppanille. Sopimuskumppanin tulee varmistua henkilöstönsä tietoisuudesta turvallisuusehtoihin- ja velvoitteisiin liittyen sekä näiden käytännön toteuttamisesta. Sopimuskumppanin tulee valvoa ehtojen toteutumista ja tarpeen tullen kouluttaa henkilöstöään. AEO-valtuutetun tulee olla tietoinen sopimuskumppaninsa henkilöistä, jotka valtuutetun tiloissa liikkuvat. Toteutettaessa sopimuskumppanin toimitiloissa valtuutetun vastuulla olevia toimia tulee toimitilaturvallisuuden täyttää AEO-veloitteet. Valtuutettu voi velvoittaa sopimuskumppaneitaan avaintenhallintaan, mikäli sopimuskumppanilla on pääsy valtuutetun toimitiloihin tai jos valtuutetun toimintoja suoritetaan sopimuskumppanin tiloissa. Sopimuskumppaneita voi velvoittaa huolehtimaan kuljetusten turvallisuudesta ja tähän kuuluu esimerkiksi lastitilan lukitseminen ja kuljetusyksikön tarkastusmenettelyt.

Sopimuskumppanilla tulisi olla raportointikäytännöt AEO-asemaan vaikuttavien poikkeamien varalta. (AEO-toimijan kauppakumppaneita ja palveluntarjoajia koskevat vaatimukset 2015.)

IT-alihankkijoiden osalta tulee selvittää sekä fyysiset että tietojärjestelmälliset pääsyoikeudet. Mikäli alihankkijalla on pääsy yrityksen tietoihin, tulisi valtuutetun varmistua siitä, että vain nimetyt henkilöt pääsevät tähän tietoon käsiksi. Valtuutetulla tulee olla tieto myös IT-alihankkijoiden henkilöstöstä, jotka pääsevät käsiksi valtuutetun tietojärjestelmiin. Valtuutetun tulee varmistaa sopimusehtojen toteutuminen ja valtuutetun on kuvattava, miten se tätä valvoo. (AEO-toimijan kauppakumppaneita ja palveluntarjoajia koskevat vaatimukset 2015.)

Sopimusehdoissa havaitut puutteet muodostavat poikkeaman. Turvallisuusvaatimukset voi täydentää sopimukseen tai sen turvallisuusliitteeseen. Käytännön vaatimusten kannalta riittävää voi olla viedä turvallisuusvaatimukset sopimuskumppanin henkilöstön tietoisuuteen ohjeiden ja koulutuksen avulla. Toimijan tulisi pystyä osoittamaan, miten se valvoo turvallisuusehtojen toteutumista käytännön tasolla. (AEO-toimijan kauppakumppaneita ja palveluntarjoajia koskevat vaatimukset 2015.)

4 Riskien hallinta

Riskien hallinnan tärkeimpänä tarkoituksena on taata liiketoiminnan häiriöttömyys eri tilanteissa tukien yrityksen kilpailukykyä. On tärkeää olla tietoinen kaikista riskeistä, sillä vahingollisimpia ovat ne riskit, joita ei ole tunnistettu. Riskienhallinta on suunnitelmallista ja järjestelmällistä riskien ja niiden aiheuttamien vahinkojen vähentämiseksi. Toimiva riskienhallinta on sisällytetty yrityksen sisäisiin prosesseihin ja kaikkiin toimintoihin. (Vesterinen 2011, 111.) AEO-valtuutetun tulisi sisällyttää toimintapolitiikkaansa tai –strategiaansa käytännöt, joilla varmistutaan tullisääntöjen noudattamisesta ja valtuutetulle kuuluvan toimitusketjun osan turvaamisesta. Valtuutetulta edellytetään joko tehtyä tai teetettyä turvallisuusyrityksessä dokumentoitua uhka- ja riskinarviointia. Valtuutetun riskienhallintaa tulisi päivittää säännöllisesti ja tarpeen päivytykselle voi määrittää tilanteen mukaan joko säännöllisin väliajoin tai tietyn muutoksen tapahtuessa. Riskienhallinta perustuu ylimmän johdon vaatimuksille ja niiden lisäksi voidaan huomioida lakeja, standardeja ja ulkoisten tahojen vaatimuksia. Riskien arvioimiseen voidaan hyödyntää ulkoisia asiantuntijoita, mutta organisointi ja asioiden saaminen käytäntöön ovat yrityksen sisäisiä prosesseja. Riskien ja uhkien

arviointiin sekä sisäisiin valvontatoimiin ja niiden käyttöönottoon ja arviointiin tulee määrätä vastuhenkilö tai -yksikkö. (AEO-toimijan riskienhallintajärjestelmä 2015.)

4.1 Riskien jaottelu

Yksi vakiintunut tapa luokitella riskejä on jakaa ne neljään eri luokkaan: strategisiin, operatiivisiin ja taloudellisiin riskeihin sekä vahinkoriskeihin. Riskit jaotellaan tällöin lähteen tai tyyppin mukaan. Lähde tarkoittaa riskin aiheuttavaa tekijää. Tekijöitä on mahdollista olla myös useita ja ne voivat olla sisäisiä tai ulkoisia. Toinen tapa olisi luokitella riskit kolmeen eri luokkaan, jolloin vahinkoriskit olisivat operatiivisia riskejä. Eri lajia olevat riskit voivat kuitenkin olla hyvin samankaltaisia keskenään. Monet samat riskit voivat ilmetä eri muodoissa, eli samalla riskillä voi olla monia eri tasoja. Riskien luokittelun tarkoituksena on helpottaa riskien hallintaa ja riskien keskinäisten suhteiden tarkastelua. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.)

4.1.1 Strategiset riskit

Strategiset riskit uhkaavat yrityksen pitkän aikavälin strategisia tavoitteita ja ne liittyvät yleensä päätöksenteon epävarmuustekijöihin. Organisaation pitkän aikavälin strategiseen päätöksentekoon liittyy sisäisiä ja ulkoisia epävarmuustekijöitä, jotka voivat vaikeuttaa tavoitteiden saavuttamista. Ulkoiset strategiset riskit voivat liittyä alan muutoksiin, kuten vaikka lainsäädäntöön tai uusiin teknologioihin tai liiketoimintaympäristön muutoksiin, kuten asiakastarpeiden muutoksiin. Sisäiset riskit liittyvät strategian toteuttamisen epäonnistumiseen, johon voi olla syynä esimerkiksi toisarvoisiin asioihin keskittyminen. Organisaatio saattaa myös olla kyvytön toimimaan tavoitteellisesti strategisella osa-alueellaan. Sisäiset strategiset riskit voivat liittyä yritysjärjestelyihin ja esimerkiksi toimintojen ulkoistaminen voi tuoda lisää strategisia sisäisiä riskejä. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.)

4.1.2 Operatiiviset riskit

Operatiiviset riskit liittyvät yrityksen päivittäisiin toimintoihin ja ne linkittyvät myös välillisten vahinkojen tai maineen riskeihin. Operatiivisia riskejä voivat olla riittämättömät tai epäonnistuneet sisäiset prosessit, henkilöstö, eri järjestelmät tai ulkoiset tekijät. Sisäiset operatiiviset riskit ovat vahvasti linjassa sisäisten strategisten riskien kanssa. Sisäiset operatiiviset yrityksen johtamiseen liittyvät riskit ovat esimerkiksi epäonnistuminen prosessien hallinnassa, heikko päätöksenteko,

prosessien suunnittelemattomuus, tavoitteiden asettamattomuus ja päätösten jättäminen toimeenpanematta. Informaatiotekniikkaan liittyy myös sisäisiä riskejä, joita ovat esimerkiksi teknologioiden valintaan liittyvät riskit, kuten liiketoimintaa palvelemattomat ratkaisut. Heikko toimintojen skaalautuvuus ja järjestelmien riippuvuus tietyistä tekijöistä ovat myös informaatiotekniikkaan liittyviä operatiivisia riskejä. Ulkoisiin palveluntuottajiin liittyvät riskit asetuvat sisäisten ja ulkoisten riskien reunalle ja näitä ovat esimerkiksi puutteellinen osaamistaso, osaamisen kehittämättömyys ja kyvyttömyys tehokkaaseen johtamiseen. Tietoturvallisuuteen liittyvät riskit voivat koskea tiedon saatavuutta, luotettavuutta ja oikeudellisuutta. Merkittävimmät operatiiviset riskit liittyvät liiketoiminnan keskeytymiseen, jonka voivat aiheuttaa esimerkiksi työvoima, tietoliikenneyhteydet ja toimittajien toiminnan keskeytyminen. Kannattavuuden riskejä ovat esimerkiksi kysynnän vaihtelu ja kustannuksiin liittyvät tekijät. Operatiivisiin riskeihin lukeutuvat myös sopimus- ja vastuuriskit, joita ovat esimerkiksi ehtojen ja vaatimusten toteutumattomuus tai sopimusten epäselvyys. Riskien toteutumista seuraava kriisitilanne on tyypillinen operatiivisille riskeille. Toimintasuunnitelman puuttuminen tällaisten tilanteiden varalta kasvattaa riskin vaikutuksia entisestään. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.)

Projektityöskentely on yleistynyt tuoden mukanaan uusia haasteita, joista tyypillisimmät liittyvät aikatauluun ja budjettiin. Riskit voivat olla kytköksissä myös projektin toteutukseen, tavoitteisiin, laatutekijöihin tai ulkoisiin tekijöihin. Rahoitus, sopimukset ja markkinatilanne voivat liittyä riskeihin. Inhimilliset tekijät, kuten johdon osaamattomuus ja resurssien puute, tuovat yleensä merkittävimpiä projektiriskejä. Kansainvälinen ympäristö ja muutosjohtaminen tuovat omat haasteensa projektijohtamiseen. Isossa organisaatiossa on tyypillistä riittämätön kartoitus projektin eri vaiheista ja osa-alueiden kytköksistä toisiinsa. Aikataulu ja budjetti eivät aina kohtaa projektin tavoitteita. Riskien analysointi on tärkeää projektiluonteisessa toiminnassa. Sillä pyritään tunnistamaan sisäisten ja ulkoisten toimijoiden tuomia riskejä ja analysoimaan niiden todennäköisyyttä ja kokoa sekä projektin alttiutta kyseisille riskeille. Analyysi kannattaa liittää projektisuunnitelmaan, jotta suunnitteluvaiheessa on jo mahdollista arvioida projektin onnistumismahdollisuutta peilaten tavoitteisiin. Riskienhallintasuunnitelmaa kannattaa päivittää projektin edetessä. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.)

Operatiivisiin riskeihin voidaan luokitella myös vahinkoriskit, jotka ovat nimensä mukaisesti tahattomia tapahtumia, jotka vaikuttavat negatiivisesti organisaation toimintaan. Vahinkoriskit voivat

liittyä esimerkiksi henkilöstöön tai työtapaturmiin. Ympäristöriskit ovat myös vahinkoriskejä ja näitä voivat olla esimerkiksi saastuttaminen, sairaudet, vääränlainen vaarallisten aineiden käsittely tai muu epäonnistunut ympäristövastuu. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.)

4.1.3 Taloudelliset riskit

Taloudelliset riskit koskevat yrityksen rahaprosessia ja tällaisia riskejä ovat esimerkiksi maksuvalmiuteen tai korkoihin liittyvät riskit. Kansainvälisessä kaupankäynnissä myös valuuttariskit ovat mahdollisia. Vastapuoliriskejä ovat luottoriskit, jotka koskevat luotonsaajan kykyä suorittaa sovitut maksut, ja sopimusriskit, joissa sopimusten osapuolet eivät suorita velvoitteitaan sovitusti. Vastapuoliriskejä liittyy kaikkiin sopimuksiin, joten riskit ja niiden vaikutukset voivat olla erilaisia. Maa-riskit luokitellaan osittain vastapuoliriskeiksi. Vieraan maan lainsäädäntö voi muuttua toiselle osapuolelle epäedulliseksi ja vaikuttaen negatiivisesti esimerkiksi verokohteluun. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.)

4.2 Riskienhallintaprosessi

Riskienhallintaprosessilla riskejä arvioidaan, hallitaan ja raportoidaan. Riskejä ei tulisi arvioida irrallisina, vaan niitä kannattaa peilata tavoitteisiin. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.) Riskienhallinnan tarkoituksena on varmistaa häiriötön liiketoiminta, sillä se tuottaa voittoa, parantaa asiakastyytyvääsyyttä, vahvistaa imagoa sekä lisää uskottavuutta yhtiökumppaneiden näkökulmasta (Vesterinen 2011 112). Riskien arvioinnilla, hallitsemisella ja raportoinnilla halutaan siistää häiriötön ja keskeytymätön liiketoiminta. Kokonaisvaltaisessa riskienhallintaprosessissa toimet ja raportointi on yhdistetty sovittaen yrityksen muuhun toimintaan ja yksinkertaistetusti riskienhallintaprosessi voidaan esittää neljänä eri vaiheena, joita ovat riskien tunnistaminen, arviointi, toimenpiteiden suunnittelu ja toteutus sekä raportointi (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022).

4.2.1 Tavoitteiden määrittely

Kokonaisvaltaiseen riskienhallintaprosessiin kuuluu määrittää tavoitteita, prosesseja ja kilpailuetua uhkaavat riskit. Riskit kerätään, niitä arvioidaan ja hallitaan, niistä raportoidaan sekä koko prosessia kehitetään jatkuvasti. Määritettäessä realistisia ja konkreettisia tavoitteita yrityksen riskienhallintaprosessille tulee nykytilan olla tiedossa. Riskienhallintaprosessin tulisi edetä systemaattisesti

ja sitä voidaan tarkastella viisiportaisena prosessina, joka alkaa tavoitteiden määrittelystä ja päättyy jatkuvaan parantamiseen. Riskienhallinta sulautuu jokapäiväiseen toimintaan tiedostamalla otetut riskit, pitämällä riskienhallinnan osana johtamista ja ylläpitämällä vahvaa riskienhallintakulttuuria koko organisaatiossa. Toimintasuunnitelmaan kannattaa kirjata riskienhallinnan raportit ja mittarit, jotta saadaan hyvä riskienhallintakulttuuri jatkuvaksi toimintatavaksi. Riskienhallintaprosessille määritetään toimintatavat, vastuuhenkilöt ja kehittämistavoitteet. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.)

4.2.2 Riskien tunnistaminen ja toimenpiteet

Riskien tunnistamisessa ja arvioinnissa tarkastellaan riskin toteutumisen todennäköisyyttä ja sen vaikutuksia (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022). Vain tunnistettuihin riskeihin on mahdollista varautua, mikä tekee tunnistamisesta tärkeän vaiheen riskienhallintaprosessissa (Vesterinen 2011, 114). Arviointi alkaa riskin sanallisesta kuvaamisesta, pohjimmaisesta syyn tarkastelusta ja riskin vaikutusten arvioinnista. Sen jälkeen arvioidaan tämän kokonaisvaltaista vaikutusta ja lopuksi riskin todennäköisyyttä. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.)

Kuvio 4. Riskien arviointi

Oleellista riskien hallinnassa on todeta riskin pohjimmainen syy. Ennakoivat toimenpiteet saadaan näin kohdistettua juurisyyhyn. Syyn löytämisen kanssa yhtä olennaista on arvioida riskin vaikutuksia. Hyväksyttävälle tasolle riski saadaan hallintatoimenpiteillä, joita ovat riskin hyväksyminen, pienentäminen, poistaminen, välttäminen ja siirtäminen. Kriittisimmät riskit vaativat konkreettiset

toimenpiteet. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.) Riskien tunnistamiseen tarvitaan yhteistyötä eri tahojen kesken ja apuna voi hyödyntää valmiita riskianalyysimenetelmiä. Analysoitavan riskin tulee olla rajattu selkeästi ja sopivan kokoinen, eli sen tulisi kohdistua yhteen toimintoon tai osastoon kerrallaan. Riskien analysointiin ja tunnistamiseen voi hyödyntää esimerkiksi työpajoja, tarkistuslistoja, poikkeamaseurantaa, mahdollisten tulevien tilanteiden läpikäyntiä tai haastatteluja. Sopimuskumppaneiden osalta tulee huomioida ulkoistamiseen liittyvät riskit. (AEO-toimijan riskienhallintajärjestelmä 2015.)

4.2.3 Riskien raportointi ja seuranta

Raportoinnin voi aloittaa riskien keräämisellä ja arvioinnilla edeten siitä riskien luokitteluun. Riskinkantokyky voi olla johdon arvio siitä, kuinka paljon riskejä on perusteltua ottaa. Riskinkantokykyä voi verrata mahdollisuuksiin ja yrityksen omiin suunnitelmiin. Riskin vaikutus määritellään yleensä kolme- tai kuusiportaisella asteikolla. Vaikutus voi olla esimerkiksi mitätön, lievä, haitallinen, merkittävä, vakava tai tuhoisa. Riskin todennäköisyyttä voi arvioida sanallisella luokittelulla tai prosenttimääräisenä. Riskiraporttiin dokumentoidaan riskien arvioinnin ja riskien hallintatoimenpiteiden jälkeen jäävät netto- tai jäännösriskit. Johto voi koota yhteen jokaisen liiketoimintatason riskikartat tuoden yhteen kaikkien tasojen tärkeimmät riskit. Riskikarttojen yhdistäminen voi olla haastavaa sillä siinä tulee varmistaa kaikkien liiketoimintatasojen riskien kokonaisvaltainen arviointi, arvioida liiketoimintayksikköjen riskien vaikutuksia toisiinsa ja varmistaa samat kriteerit riskienhallinnalle. Mikäli organisaatiossa on kuvattuna liiketoimintaprosesseja, voidaan riskit yhdistää suoraan prosessiin ja näin ollen keskittyä kriittisimpiin prosesseihin. Kontrollit ja raportointivaatimukset auttavat riskien kokonaisvaltaista käsittelyä. Prosessitarkastelun avulla on helppo havaita tiettyä prosessia uhkaavat kaikki riskit ja huomioida niiden muuttuminen. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.)

4.2.4 Riskien arviointi ja jatkuva parantaminen

Riskienarviointiprosessi alkaa määrittämällä organisaation toiminnan kannalta tärkeimmät asiat, joiden perusteella voidaan tunnistaa niihin kohdistuvia riskejä. Riskien luokittelu eli eri lajeihin jakaminen helpottaa riskien tunnistamista ja hallintaa. (AEO-toimijan riskienhallintajärjestelmä 2015.) Riskien arvioinnissa tarkastellaan riskien todennäköisyyttä ja suuruutta. Arviointiin on erilaisia työkaluja, jotka voivat yksinkertaisimmillaan olla arviointitaulukkoja. (Vesterinen 2011, 114.)

Onnistunutta riskienhallintaa voi seurata erilaisilla mittareilla ja arvioinneilla verraten sitä organisaation suunnitelmiin ja tavoitteisiin. Kokonaisvaltaiseen riskienhallintaprosessiin kuuluu jatkuva parantaminen, jonka tavoitteina voivat olla esimerkiksi sääntöjen noudattamisen todentaminen, toimintojen yhdenmukaisuuden tarkastelu sekä riskienhallinnan kattavuus ja jatkuva kehittäminen. Säännönmukaisuus, kriittiset toimenpiteet ja aiemmin havaitut kehityskohteet tulee huomioida riskienhallinnan arvioinnissa. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.) Riskien tunnistamisen ja arvioinnin tulisi olla osana päivittäisiä toimintoja, sillä riskienhallinta on jatkuva prosessi. Selkeät riskienhallintaohjeet tukevat havainnointia, arviointia ja raportointia. Riskienarviointi tulisi kohdistaa kaikkiin tiloihin ja toimiin, jotka ovat tullaustoimintojen kannalta merkittäviä. Poikkeamaraportoinnit ovat osana riskienhallintaa ja niihin voi kirjata esimerkiksi läheltä piti-tilanteita, joita voidaan hyödyntää uusien riskien tunnistamisessa. Poikkeamaraportoinnin käytännön toteuttamista varten tarvitaan kirjallinen ohjeistus. Riskienhallintajärjestelmään tulisi liittää poikkeamien raportointi ja arviointi. (AEO-toimijan riskienhallintajärjestelmä 2015.)

AEO-valtuutetun kannalta merkittävimpiä riskejä ovat esimerkiksi laitton salakuljetus, tuotteiden saastuminen, kajoaminen vientitavaraan tai luvaton tunkeutuminen toimitiloihin tai tiloihin, joissa käsitellään ja säilytetään vientitavaraa sekä siihen liittyviä tietoja. Turvallisuus- ja vaarattomuusriskien arviointiin tulee sisällyttää kaikki toimitilat, jotka ovat merkittäviä tullitoimien kannalta. Tietojen jäljittämiseen, tullauskäytäntöihin ja logistiseen järjestelmään liittyviä riskejä voivat olla esimerkiksi verouhat, tullitoimiin liittyvien tietojen luotettavuus ja aukoton jäljitysketju. Tietoturvallisuusriskit kohdistuvat tietokoneisiin ja tietojärjestelmiin sekä kirjanpitoon ja asiakirjoihin. Kiinteistö ja toimitilaturvallisuuden sekä kulunvalvonnan riskejä voivat olla toimitiloihin kohdistuvat turvallisuusuhat tai turvallisuuspoikkeamat. Rahtiyksikön ja logistiikan riskit liittyvät käsiteltäviin, kuljetettaviin ja myytäviin tavaroihin. Henkilöstöön liittyviä riskejä ovat esimerkiksi henkilöstön tietoisuus turvallisuudesta, työhön tuleminen ja sen päättymisen sekä alihankintatyöt. Kaupakumppanien ja alihankkijoiden riskejä voivat olla sopimusjärjestelyt. (AEO-toimijan riskienhallintajärjestelmä 2015.)

4.3 Toimenpiteet riskeille

Toimenpiteillä riskit rajataan hyväksyttävälle tasolle järkevillä ja kustannustehokkailla menetelmillä. Riskin pienentäminen, vakuuttaminen, hyväksyminen tai välttäminen ovat mahdollisia toimenpiteitä. Pienentämisellä toteutuneen riskin tuomia vahinkoja minimoidaan. Hyväksyminen on

mahdollista riskeille, joiden aiheuttamat vahingot eivät ole suuria. (Vesterinen 2011, 116.) Riskien tunnistaminen ja analysointi auttavat valitsemaan riskeille parhaat toimenpiteet, joita on mahdollista toteuttaa vain tunnistettuja riskejä vastaan (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022). Karkeasti toimenpiteet voidaan jakaa omiin toimenpiteisiin, eli pienentämiseen, hyväksymiseen ja välttämiseen, tai siirtämiseen, eli vakuuttamiseen tai sopimuskumppanille siirtämiseen.

Ensisijaisesti riskin todennäköisyyttä kannattaa vähentää organisaation omilla hallintatoimilla, mutta näiden ollessa riittämättömiä voi riskiä myös siirtää. Kaikkiin riskeihin ei ole tarkoituksenmukaista kohdistaa hallintatoimenpiteitä, vaan on tärkeää ohjata toimet kriittisimmille riskeille. Kriittisimpiä riskejä ovat suurimman rahallisen vahingon aiheuttavat riskit, organisaation strategialle haitalliset riskit tai riskit, joita ei ole mahdollista hyväksyä ollenkaan ja tästä esimerkkinä henkilöstön turvallisuuden vaarantuminen. Kriittisten riskien hallinta täysin ei välttämättä ole aina kannattavaa, vaan hallinnassa tulisi pitää tasapaino kustannusten ja hyötyjen välillä. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.) Riskien hallintaan voi hyödyntää teknisiä toimenpiteitä, kuten laite- ja työtilaratkaisuja, suojauksen parannuksia, hälyttimiä sekä kunnossapidon kehittämistä. Riskejä voi hallita kehittämällä organisaation toimintaa paremmalla tiedonkululla, selkeillä toimintaohjeilla, seurannan kehittämällä ja vastuualueiden tarkentamisella. Työntekijöihin liittyviä riskejä voi hallita kehittämällä työvälineitä sekä perehdyttämällä, kouluttamalla ja ohjeistamalla. (AEO-toimijan riskienhallintajärjestelmä 2015.)

Toimenpiteiden valinnassa kokonaisvaltainen tarkastelu ja kaiken saatavilla olevan tiedon hyödyntäminen on tärkeää. Aiempien poikkeamien ja vahinkojen analysointi on tärkeää ennakoivassa riskienhallinnassa. Toimenpiteiden valintaa helpottaa riskien jaottelu esimerkiksi strategisiin, operatiivisiin, taloudellisiin ja vahingossa sattuviin riskeihin tai toimialakohtaisiin riskeihin. Riskejä tarkastellaan myös vahinkojen suuruuden ja todennäköisyyden kannalta. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.)

Riskien hyväksyminen on myös mahdollista ja näin voikin tehdä pienille ja epätodennäköisille riskeille. Riskienhallintatoimenpiteenä voi olla myös määrittää vastuuhenkilö riskin seurannalle. Pienissä riskeissä tulee huomioida myös sen riippuvuudet, kertavaikutus ja riskin kehittyminen. Organisaation riskinkantokyky saattaa vaikuttaa pienien riskien toimenpiteisiin. Riskin poistaminen on keino nollatoleranssiriskeille, joita ovat esimerkiksi henkilöstö- ja ympäristöriskit. Ennakoinnin

lisäksi riskeihin kannattaa varautua myös toimintasuunnitelmalla, jos riski toimenpiteistä huolimatta toteutuukin. Varsinainen toimintatapa riskin poistamiselle on muuttaa toimintaa tai lopettaa se kokonaan. Riskin poistamisessakin tulee arvioida siitä saatavaa kustannushyötyä ja pohtia, olisiko mahdollista varautua vain vaikutuksiin, jotka tulevat riskin toteutuessa. Riskin pienentäminen tarkoittaa todennäköisyyden alentamista tai riskin aiheuttamien vaikutusten pienentämistä. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.)

Toimenpiteet riskien hallintaan tulee sitouttaa ylemmän johdon sekä henkilöstön toimintaan. Kaikkia riskejä ei ole mahdollista poistaa, mikä tarkoittaa, että niihin tulee varautua. Mikäli riskin syihin ei voi vaikuttaa, kannattaa riskin toteutuessa tapahtuvia seurauksia yrittää pienentää. Riskienhallintajärjestelmään kuuluu toimintaohjeet vahinkotilanteiden varalle, mikä auttaa pitämään riskin seuraukset mahdollisimman pieninä ja varmistamaan toiminnan jatkuvuuden. Toteutuneiden riskien osalta tulisi seurata tilannetta ja oppia tapahtuneesta. Toteutuneet vahingot sekä läheltä piti-tilanteet voivat kertoa puutteista yrityksen toiminnassa ja turvallisuusjärjestelyissä. (AEO-toimijan riskienhallintajärjestelmä 2015.)

4.3.1 Riskien siirtäminen

Riskejä on mahdollista siirtää erilaisilla sopimuksilla ja vakuutuksilla (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022). Vakuuttamalla riski siirretään kokonaan tai osittain vakuutusyhtiön kannettavaksi. Osa vakuutuksista on pakollisia, kun taas toiset ovat vapaaehtoisia. Logistiikkayrityksen vakuutukset voidaan jakaa henkilöstön, ajoneuvokaluston, toimitilojen ja irtaimiston sekä toiminnan vakuuttamiseen. (Vesterinen 2011, 123.) Vakuuttamalla riskin aiheuttama taloudellinen vahinko siirretään osittain vakuutusyhtiön hoidettavaksi. Vakuuttaminen ei kuitenkaan poista riskiä tai vähennä sen todennäköisyyttä, mikä tarkoittaa, että muut riskienhallintatoimenpiteet ovat edelleen tarpeellisia. Siirtäminen sopimuksilla tarkoittaa alihankintaa, vuokraamista tai riskin siirtoa ajallisesti. Organisaation toimenpiteitä, omaisuutta tai toimintoja voidaan siirtää toiselle sopimusosapuolelle, kuten esimerkiksi alihankkijalle. Tyypillisimpiä alihankinnalla siirrettäviä toimia ovat organisaation tukitoimet ja alihankintana kannattaakin toteuttaa toimintoja, jotka eivät ole organisaation ydinosaa. Alihankinta voi olla kustannustehokasta, kun organisaatiota eivät rasita kiinteät kulut. Organisaatiolle kilpailuetua tuovia toimintoja ei kannata ulkoistaa. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.)

Organisaatiot keskittävät toimintaansa enemmän ja enemmän omaan ydinosamuseensa, mikä kasvattaa riippuvuutta alihankkijoista. Organisaatioverkosto tuo mahdollisuuksia, mutta myös kasvattaa keskinäistä riippuvuutta. Monimutkaiset verkoston rakenteet, kansainvälistyminen ja organisaation oma asema hankaloittavat riippuvuusriskien tunnistamista. Ulkopuolisten palveluyritysten hyödyntäminen voi tuoda kustannusetuja, mutta mitä erikoistuneempi palvelu on kyseessä, sitä riippuvaisempi organisaatio on palveluntarjoajasta. Oman toimintavarmuuden lisäksi tulee varmistua myös palveluntarjoajan toimintavarmuudesta. Riippuvuusriskit voivat liittyä esimerkiksi laatuun, tiedonkulkuun, toimitusketjuihin tai riskienhallintatoimiin. Osapuolten yhteistyö on avainasemassa riippuvuusriskien hallinnassa sekä jatkuva tiedonkulku ja sopimusriskien hallinta ovat myös merkittäviä. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.)

Sopimusten tarkka muotoilu, ongelmatilanteiden ennakointi sekä vastuiden selkeyttäminen ovat tärkeitä sopimussuhteiden hallinnassa. Ulkoistettaessa vastuiden ja velvollisuuksien selkeyttäminen sekä vaaditun laatutason määrittely ovat asioita, joihin kannattaa kiinnittää huomiota. Ulkoistaminen voi heikentää läpinäkyvyyttä ja se vaatii ulkoistavalta organisaatiolta uudenlaisia toimintatapoja. Ulkoistavalta organisaatiolta vaaditaan asiantuntijuutta ja aktiivisuutta erikoistuneiden palveluiden ulkoistamisessa. Ulkoistaminen muuttaa riippuvuusriskejä tehden ulkoistajasta jossain määrin riippuvaisen palveluntarjoajasta. Sama pätee myös niin päin, että alihankkija voi olla riippuvainen toimeksiantajasta. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.)

4.3.2 Jatkuvuussuunnittelu

Riskeille kohdistetuista toimenpiteistä huolimatta on mahdollista, että riski toteutuu silti. Jatkuvuussuunnittelulla varaudutaan liiketoiminnan nopeaan käynnistämiseen poikkeustilanteiden jälkeen sekä vähennetään poikkeamien aiheuttamia vahinkoja (Vesterinen 2011, 129). Jatkuvuussuunnittelu on osa varautumista ja ennaltaehkäisyä ja siihen kuuluu päivittäisen toiminnan ohjeita, joilla tavoitellaan organisaation toiminnan jatkumista kriisin sattuessa. Tätä varten tehdään suunnitelma, johon voi kuulua esimerkiksi suunnitelmat henkilöstön, toimitilojen ja prosessien varajärjestelyistä. Jatkuvuussuunnitelma ja siihen liitetyt toimenpiteet otetaan käytäntöön riskin toteutuessa. Suunnitelman ohjeilla parannetaan valmiutta kohdata riski ja pienennetään sen aiheuttamaa häiriötä organisaatiolle. Jatkuvuussuunnittelun tarkoituksena on estää liiketoiminnan keskeytyminen ja suojata kriittisimpiä prosesseja merkittäviltä häiriöiltä. Jatkuvuussuunnittelussa keskitytään-

kin organisaation kriittisimpiin toimiin ja prosesseihin, vaikka siinä arvioidaankin kaikki epävaikutta aiheuttavat tekijät. Jatkuvuussuunnitelma laaditaan tunnistetun mahdollisen riskitilanteen pohjalta, vaikka täysiä toimintaohjeita ei olekaan mahdollista laatia, tulee riskiä analysoida. Jatkuvuussuunnitelman tavoitteet ja painopisteet vahvistaa organisaation johto. Johdon tehtävänä on myös varmistua johdonmukaisista harjoitus- ja ylläpitokäytännöistä jatkuvuussuunnittelun osalta. Vastuu jatkuvuussuunnitelman toteutumisesta on operatiivisella tasolla. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.)

Tietosuoja ja ulkomaankaupan riskit

Merkittävin laki tietosuojariskien varalle on Euroopan Unionin yleinen tietosuoja GDPR, joka edellyttää organisaatioilta tietosuojariskien hallitsemiseen vaadittavia teknisiä järjestelyitä sekä jatkuvaa riskien tunnistamista henkilötietojen käsittelyssä. Toimintaympäristöstä riippuen on myös muiden alueiden sääntely hyvä tuntee. GDPR edellyttää, että riskit on tunnettava ja hallittava. Eri-tyshuomiota tulee kiinnittää käsittelyn sisältämiin riskeihin, joita ovat esimerkiksi siirrettyjen, tallennettujen tai muuten käsiteltyjen henkilötietojen häviäminen, tuhoaminen, muuttaminen tai luovaton luovuttaminen. Tietosuojariskien tunnistaminen alkaa tilanteen kartoittamisesta.

Kartoituksessa tulisi tarkastella muun muassa tietosuojan kehittymistä, vastuualueita, henkilöstön tietoisuutta tietosuoja-asioista sekä tietojen käsittelyä. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.)

Ulkomaankauppaa tekevät yritykset joutuvat tarkastelemaan myös kohdemaan poliittisia riskejä sekä maariskiä. Poliittisten riskien arviointia hankaloittaa niiden vaihtelevuus, mutta tunnistamiseen voi hyödyntää esimerkiksi maariskiraportteja ja luottokelpoisuuden seuranta, joita tarjoavat esimerkiksi Finnvera ja ulkoministeriö. Ulkomaankaupan poliittisia riskejä voi olla hankala välttää, mutta niitä voi hallita esimerkiksi sopimusten, vakuuttamisen tai lisättyjen riskinhallintamenetelmien avulla. Kulttuuristen tekijöiden ja riskien merkitys korostuu myös ulkomaankaupassa. Kulttuuriset riskit ovat tyypillisesti ulkoisia riskejä, jotka tulisi huomioida toiminnan suunnittelussa. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki, 2022.)

5 Tutkimusasetelma

Laadullisen tutkimuksen eräänä aineistonkeruumenetelmänä toimii haastattelu, jonka voi toteuttaa lomakehaastatteluna, teemahaastatteluna tai avoimena haastatteluna. Lomakehaastattelussa tutkija on määrittänyt kysymykset ja niiden esittämisjärjestyksen etukäteen. Lomakehaastattelu sopii kapeille tutkimusongelmille ja yhtä asiaa koskevien näkemysten kuvaamiseen. Teemahaastattelussa käsitellään keskeisiä aiheita ja teemoja, jotka ovat tutkimuksen kannalta välttämättömiä. Haastateltava antaa oman kuvauksensa aiheista ja teemoja käsitellään luontevassa järjestyksessä. (Vilkkä 2021.) Haastattelun etuna on joustava aineiston keruu tilanteeseen sopivalla tavalla ja vastaajia myötäillen. Haastattelu mahdollistaa syvempien tietojen ja mielipiteiden perustelun esittämisen ja sen jälkeen haastateltavalta on mahdollista kysyä tarkempia tietoja myöhemminkin. Teemahaastattelussa aihepiirit ovat selvillä, mutta kysymyksiä ja niiden järjestystä ei ole muotoiltu tarkasti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 205–208.)

Monimetodisessa tutkimuksessa yhdistetään erilaisia tutkimistapoja, kuten esimerkiksi määrällinen ja laadullinen tutkimus tai erilaisten tutkimusaineistojen käyttö yhdessä. Aineistotriangulaatio yhdistää erilaisia tutkimusaineistoja keskenään. Samaan tutkimukseen kerätään siis aineistoa eri menetelmien avulla, kuten esimerkiksi haastattelemalla ja tilastojen avulla. (Vilkkä 2021.) Usein tutkimukseen kerätään omaa havaintoaineistoa, mutta myös valmiiden aineistojen hyödyntäminen on mahdollista ja joissain tapauksissa tarkoituksenmukaisempaa. Saatavilla voi olla analysoimaton aineistoa, joka odottaa käsittelyä ja läpikäyntiä. Valmiit aineistot eivät välttämättä sovellu hyödynnettäviksi sellaisinaan, vaan niitä joutuu usein muokkaamaan ja esittämään eri muodossa. Valmiisiin aineistoihin tulee kuitenkin suhtautua lähdekriittisesti ja tietoja tulee yleensä muokata, yhdistellä ja tulkita, jotta niistä saadaan vertailukelpoisia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 186–189.)

Tämän tutkimuksen haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina, sillä se tarjoaa mahdollisuuden kuvaileville ja laajoille vastauksille. Teemahaastattelulla saatiin käsiteltyä kaikki tutkimuksen kannalta oleelliset asiat kattavasti. Tässä tutkimuksessa hyödynnetään haastattelujen lisäksi muitakin tutkimusaineistoja. Teemahaastattelujen lisäksi aineistoa kerätään tilastojen analysoinnilla. Analysoitavina tilastoina ovat tuoreimmat lomakkeet riskienhallinnasta sekä viennin ja tuonnin omavalvonnoista. Yrityksessä on täytetty riskienhallintalomakkeita toimipaikkakohtaisesti ja tähän tutkimukseen valittiin analysoitavaksi vuoden 2022 Rautpohjan toimipaikasteen riskienhallintalomake, sillä

kyseinen toimipaikka on kokonsa puolesta merkittävin. Valtuutettu talouden toimija on veloitettu täyttämään tullille omavalvontalomakkeita tekemistään tuonneista ja vienneistä. Lomakkeilla tarkastellaan satunnaisella otannalla tehtyjen tullausten oikeellisuutta. Toimipaikassa havaittuja riskejä tarkastellaan kategorioittain ja lukumäärien perusteella. Viennin ja tuonnin omavalvontalomakkeilta analysoidaan havaittujen virheiden määrää.

6 Tutkimuksen toteuttaminen ja johtopäätökset

Tätä osiota käsitellään salatussa liitteessä 10 (Liite 10. Tutkimuksen toteuttaminen ja johtopäätökset (Salattu liite)).

7 Pohdinta

Tämä osio esitetään kokonaisuudessaan salatussa liitteessä 11 (Liite 11. Pohdinta (Salattu liite)).

7.1 Päätulokset

Tullaustoimet

AEO-valtuutetulle merkittäviä sopimuskumppaneita ovat ne, jotka ovat suoraan osana kansainvälistä toimitusketjua, kuten Tullin asiakasohjeessa (AEO-toimijan kauppakumppaneita ja palveluntarjoajia koskevat vaatimukset 2015) todettiin. Sekä viennin että tuonnin osalta merkittäviä sopimuskumppaneita toimitusketjun kannalta ovat huolitsijat, sillä heillä on pääsy kuljetettavaan tavarahan ja siihen liittyviin tietoihin. Huolitsijalle voi kuulua monia tehtäviä, kuten tavarahan kuljetus, lähetyksen vastaanottaminen, lastaus, purku, tarkastukset, varastointi, tullaus tai siinä avustaminen sekä tarvittavien vienti- ja tuontiasiakirjojen hankinta (Melin 2011, 236). Huolitsija on siis monessa eri toimitusketjun vaiheessa mukana. Riskienhallinnan lomaketta tarkastellessa kävi ilmi, että monelta yleisimmin käytetyltä huolitsijalta löytyy itseltään AEO-valtuutus. Tämän perusteella huolitsijan hoitamien tehtävien voisi olettaa noudattavan AEO-vaatimuksia ja huolitsijat nähtäisiin luotettavina toimijoina. Ensimmäinen tutkimuskysymyksistä liittyi siihen, miten toimintaa tulisi kehittää logistiikan osastolla AEO:n suhteen. Viennin tai tuonnin toiminnassa ei huomattu kummankaan osalta merkittäviä puutteita.

Riskien hallinta

AEO-valtuutetulta vaaditaan toimintapolitiikkaansa tai -strategiaansa sisällytetyt käytännöt, joilla varmistetaan tullaussääntöjen noudattamisesta ja valtuutetun toimitusketjun osan turvaamisesta. Edellytyksenä on joko tehty tai teetetty dokumentoitu uhka- ja riskienarviointi. (AEO-toimijan riskienhallintajärjestelmä 2015.) Vesterisen (2011, 114) mukaan vain tunnistettuihin riskeihin on mahdollista varautua, mikä tekeekin tunnistamisesta tärkeän vaiheen riskienhallintaprosessissa. AEO-valtuutetun vastuulla on estää luvaton tunkeutuminen toimitiloihinsa ja pelkän estämisen lisäksi tulisi olla tunkeutumista hidastavia turvatoimia, kuten esimerkiksi aitoja, portteja, kulunvalvontaa tai valvontakameroita (Valtuutetut talouden toimijat-Suuntaviivat 2016, 54-57).

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Lähteiden osalta käytettiin tullin ohjeistuksia, aiheeseen liittyvää kirjallisuutta sekä vertaisarvioituja artikkeleita. Tullin ohjeistukset olivat ajantasaisimmat versiot ja niitä tarjotaan AEO-toimijoille ohjeistuksiksi, joten niitä voi pitää luotettavina lähteinä. Tullauksiin liittyvä kirjallisuus oli hieman vanhaa, mutta tieto kuitenkin vielä ajantasaista. Kansainvälisten artikkeleiden osalta molemmat olivat vertaisarvioituja. Haastatteluihin osallistuneilta pyydettiin lupa mainita heidät nimeltä, vaikka heitä ei lopullisessa työssä mainittukaan. Haastattelut nauhoitettiin ja nauhoitukset poistettiin toimeksiantajan hyväksytyä työ. Käsitellyt aineistoja tarkasteltiin vain niiden alkuperäisessä julkaisupaikassa, eli toimeksiantajan tiedostoissa.

Lähteet

AEO-toimijan kauppakumppaneita ja palveluntarjoajia koskevat vaatimukset. 2015. AEO asiakasohje. Tulli. Viitattu 20.7.2023. [AEO-toimija - Tulli](#)

AEO-toimijan riskienhallintajärjestelmä. 2015. AEO asiakasohje. Tulli. Viitattu 25.7.2023. [AEO-toimija - Tulli](#)

Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Hämeenlinna. Kariston kirjapaino.

Ilmonen, I. Kallio, J. Koskinen, J. & Rajamäki, M. 2022. Johda riskejä: Käytännön opas yrityksen riskienhallintaan. Viitattu 28.7.2023. <https://janet.finna.fi>, Ellibslibrary.

Janowska-Bucka, E. 2008. Customs Security in the European Union-Authorized Economic Operator (AEO). [Customs Security in the European Union – Authorised Economic Operator \(AEO\) | Janet Finna](#)

Jazdzewska-Gutta, M., Grottel M. & Wach D. 2020. AEO-certification-Necessity or Privilege for Supply Chain Participants. <https://www.proquest.com/docview/2435492574/fulltextPDF/E3A214B3D6F84EF1PQ/1?accountid=11773>

L 304/2016. Tullilaki. Viitattu 2.8.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20160304>

Melin, K. 2011. Ulkomaankaupan Menettelyt- Vienti ja Tuonti. Tammertekniikka/AMK-Kustannus Oy.

Pehkonen, E. 2000. Vienti- ja tuontitoiminta. Porvoo. WSOY.

Tavaraliikenneyrittäjä. 2019. 52. painos. JAMK Logistiikka. Jyväskylä. Grano.

Vaarattomuus ja turvallisuus. 2017. AEO asiakasohje. Tulli. Viitattu 9.9.2023. <https://tulli.fi/documents/2912305/4021261/AEO+Vaarattomuus+ja+turvallisuus/66f52c26-91a2-48d6-90a4-40b6457e5ab9/AEO+Vaarattomuus+ja+turvallisuus.pdf?t=1509099730000>

Valtuutetut talouden toimijat-Suuntaviivat. 2016. Lainsäädännön soveltamisohje. Euroopan komissio. Viitattu 30.7.2023. https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2017-03/aeo_guidelines_fi.pdf

Vesterinen, P. 2011. Turvaa logistiikka- kuljetusten ja toiminnan turvallisuus. Hämeenlinna. Kariston kirjapaino.

Vilka, H. Tutki ja Kehitä. 2021. 5. painos. Viitattu 4.9.2023. <https://janet.finna.fi/Record/jamk.993662444406251?sid=3098403882> Ellibslibrary

Liitteet

Liite 1. Riskien arviointi RAU (Salattu liite)

Liite 2. Tuonti_PAP_2022 (Salattu liite)

Liite 3. Tuonti_PAP_2023 (Salattu liite)

Liite 4. Tuonti_SER_2022 (Salattu liite)

Liite 5. Tuonti_SER_2023 (Salattu liite)

Liite 6. Vienti_PAP_2022 (Salattu liite)

Liite 7. Vienti_PAP_2023 (Salattu liite)

Liite 8. Vienti_SER_2022 (Salattu liite)

Liite 9. Vienti_SER_2023 (Salattu liite)

Liite 10. Tutkimuksen toteuttaminen ja johtopäätökset (Salattu liite)

Liite 11. Pohdinta (Salattu liite)